

Lisa Renée Gartner

**Mellom idealer og realiteter
i sosialt arbeid**

En studie av profesjonen sosialt arbeid innenfor sosialpolitikk

Masteroppgave i sosialt arbeid

OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap
Oslo 2020

Sammendrag

Oppgaven handler om profesjonen sosialt arbeid sitt forhold til sosialpolitikk, og forsøker å sette lys på noen idealer i strid med realiteten innen profesjonen sosialt arbeid. Det er imidlertid profesjonens selvforståelse som er fokuset, og ikke profesjonens utøvere eller medlemmer sin profesjonsidentitet. Oppgaven er en utforskning av sosialt arbeids institusjonelle identitetsoppfatning, slik et utvalg sosionomer forstår det og slik det uttrykkes i standardtekster for profesjonen. Det vil si sosialt arbeid sin identitet på et institusjonelt nivå, altså den identitet som blir fremstilt av organisasjoner, institusjoner eller fagforeninger hvor medlemmene har sin praksis.

Jeg har valgt en åpen problemstilling og spør: «*Hva er idealene om sosialt arbeid sitt forhold til sosialpolitikk og samsvarer disse med realiteten? Og hvilken betydning har idealer og realiteter i dannelsen av sosialt arbeids profesjonsidentitet?*». Forskningsmetoden benyttet i studien er kvalitativ, hvor jeg har samlet inn data gjennom individuelle semistrukturerte intervjuer med seks sosionomer som tilhører tre ulike grupper eller institusjoner forholdsvis studenter, akademikere og politikere. I tillegg har jeg gjort en dokumentanalyse av noen standardtekster for profesjonen. Dermed er det både profesjonen sosialt arbeids selvforståelse samt dens medlemmers forståelse av profesjonen som utgjør datamaterialet mitt.

Jeg har analysert datamaterialet ut ifra begrepsparet *ideal* og *realitet* av Yngvar Løchen og teori om *profesjonsidentitet* av Steen Wackerhausen. Analysen resulterte i funn som viser at idealene for sosialt arbeid innenfor sosialpolitikk handler om et samfunnsmandat, en helhetstenkning og partipolitiske nøytralitet. Profesjonen har et samfunnsmandat hvor det ligger et ansvar om å arbeide for at sosiale forhold og problemer får oppmerksomhet i samfunnet. Samtidig har profesjonen en helhetstenkning om samfunnet, individene og sosiale problemer. I tillegg skal sosialt arbeid forholde seg partipolitisk nøytralt, men i realiteten forstås profesjonens verdigrunnlag som noe annet. Realiteten vitner om en profesjon som er svakt posisjonert innenfor politikken, har lav status blant politikere og har et fraværende strukturorientert fokus på utdannelsen. Samlet sett tyder dette på et manglende samsvar mellom idealer og realiteter for profesjonen sosialt arbeid, likevel er det disse konkrete idealene og realitetene og samspillet dem imellom som er av betydning for dannelsen av profesjonsidentiteten til sosialt arbeid.

Abstract

This thesis will examine social work as a profession and its relationship to social policy, and will attempt to highlight some ideals in battle with the reality within the profession social work. It is the professions self-understanding which is the main focus, and not the professions members professional identity. The thesis is an exploration of social work's institutional identity the way a selection of social workers understands it and like it is expressed in some standard texts. Which means, social work's identity at an institutional level, which is the identity presented from organizations, institutions or unions where members have their practice.

My research questions ask: "*What are the ideals about social work's relationship towards social policy and does these correspond with the reality? And what meaning does the ideals and reality have on the creation of social work's profession identity?*". The research methods used in this study is qualitative, and I have collected my data material through individual semi-structured interviews with six social workers who belong to three different groups or institutions: students, academics and politicians. Additionally, I have done a document analysis of some standard texts in social work. Thus it is both the profession social work's self-understanding and its members understanding of the profession which makes up my data material.

I have analyzed the data material by using the term pair *ideals and reality* after Yngvar Løchen and theory about profession identity after Steen Wackerhausen. The analysis shows that the ideals for social work within social policy is about a social mandate, holistic thinking and party political neutrality. The profession has a social mandate which holds a responsibility to bring social problems to the society's attention. At the same time the profession has a holistic thinking about the society, the individuals and social problems. Additionally social work shall remain party politically neutral, but in reality the profession's values are understood as something different. The reality testifies to a profession which is weakly positioned within the politics, has low status among the politicians and has an absent structurally oriented focus within the education. Overall, does this suggests a lack of compliance between the ideals and the realities about the profession social work, still it is these specific ideals and realities and the interaction between them that is of importance to the establishment of the profession identity for social work.

Forord

Masteroppgaven markerer slutten på en studietid som har vært utrolig givende, lærerik og betydningsfull. Arbeidet med oppgaven har vært spennende, utfordrende og ikke minst lærerikt. Det har utviklet min forståelse for både profesjonen sosialt arbeid og samfunnet ellers, og har gitt meg *noe* ubeskrivelig som jeg vil ta med meg videre som sosionom og menneske.

Det er mange som fortjener en takk. Først og fremst ønsker jeg å rette en stor takk til informantene mine. Det er blant annet deres engasjement og kunnskap som har motivert meg til å jobbe frem et så godt resultat som mulig. Til politikerne, jeg er imponert og inspirert over deres styrke og evne til å fremme sosialt arbeid i politikken. Til akademikerne, dere skal ha skryt for å forevige og utvikle sosialt arbeid gjennom forskning. Til studentene, dere gir meg håp for sosialt arbeid i fremtiden med deres engasjement og politisk våkne blikk. Tusen takk!

Jeg må også gi en stor takk til min dyktige veileder Marit Haldar, for all lærdom, verdifulle råd og konstruktive tilbakemeldinger under denne prosessen. Også en takk til OsloMet for troen på prosjektet mitt og for masterstipendet. Tusen takk til Den sosiale kollokvie. Ikke bare har jeg fått mye ny kunnskap gjennom studiet, jeg har også fått gode venner. Dere og studietiden, vil bli savnet.

Jeg vil også takke WP for støtte, vennskap og motivasjon, ekstra takk til Linn og Marielle for gjennomlesning. Og tusen takk til Kjetil, for din tålmodighet, støtte og avkoblende stunder.

Sist, men ikke minst, tusen takk til mamma, for din støtte og kjærlighet. For at du alltid har troen på meg og motiverer meg til å gripe mulighetene i livet. For det er jeg evig takknemlig!

Lisa Renée Gartner

Oslo, Mai, 2020

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	7
1.1. Problemstilling.....	8
1.2. Begrepsavklaring.....	8
1.3. Avgrensning av oppgaven.....	9
1.4. Forforståelse og bakgrunn for valg av tema.....	9
1.5. Mitt bidrag til praksisfeltet.....	10
1.6. Et historisk blick og et samtidsblick på sosialt arbeid og sosialpolitikk.....	11
1.6.1. Et internasjonalt blick.....	14
1.6.2. Et nasjonalt blick.....	14
1.7. Sosialpolitikk i Norge.....	15
2. Teoriske perspektiv, begreper og tidligere forskning.....	17
2.1. Profesjonsteori.....	18
2.1.1. Profesjonsforståelse.....	18
2.1.2. Profesjonsidentitet.....	19
2.1.3. Dannelse av profesjonsidentitet.....	21
2.1.4. Profesjonsidentitet innenfor sosialt arbeid.....	22
2.2. Idealer og realiteter.....	24
3. Metode.....	26
3.1. Valg av forskningsmetode.....	26
3.2. Adgang til felt og informantutvalg.....	27
3.3. Gjennomføring av intervju.....	29
3.4. Metodiske betraktninger.....	29
3.5. Forskerens rolle.....	30
3.6. Forskningsetiske betraktninger.....	31
3.7. Transkribering, koding og analytisk fremgangsmåte.....	33
3.8. Analysestrategi og fremgangsmåte.....	34
4. Analyse og drøfting.....	36
4.1. Sosialt arbeid og sosialpolitikk.....	36
4.2. Idealer.....	39
4.2.1. Skriftliggjorte idealer og etikk.....	39
4.2.2. Idealet om samfunnsmandatet.....	41
4.2.3. Idealet om en helhetstenkning.....	43
4.2.4. Idealet om partipolitisk nøytralitet.....	44
4.3. Realiteter.....	45
4.3.1. Svak posisjon i sosialpolitikken.....	45
4.3.2. Få sosionomer i samfunnsdebatten.....	46
4.3.3. Sosionomutdannelsens manglende samfunnsfokus.....	48
4.4 Mellom idealer og realiteter.....	50

4.4.1	Idealer i møte med sosialpolitikken.....	50
4.4.2	En partipolitisk nøytral profesjon?	54
4.5	Profesjonsidentiteten til sosialt arbeid.....	56
4.5.1	En profesjonsidentitet blir til.....	56
4.5.2	Idealer, realiteter og profesjonsidentiteten.....	59
4.5.3	Trusler og fiender.....	61
4.5.4	Utdanningens betydning.....	62
4.5.5	Lider sosialt arbeid?	63
5.	Avslutning.....	65
5.1.	Oppsummering og konklusjoner.....	65
5.2.	Tilbakeføring.....	67
5.3.	Svakheter med oppgaven.....	68
5.4.	Veien videre.....	68
	Litteraturliste.....	69
	Vedlegg 1.....	75

1. Innledning

*«The professions dominate our world.
They heal our bodies, measure our
profits, save our souls
Yet we are deeply ambivalent about them»*
(Andrew Abbott, 1988, s.1).

Profesjoner er sentrale i samfunnet, og meningene er mange om deres rolle, innhold og utøvere. På den ene siden ser man innad i akademisk ulike profesjoner og deres medlemmer kjempe om sin profesjons aktualitet over et gitt arbeidsområde. Mens på den andre siden ser man som i den pågående pandemien, Covid-19, at allmennheten viser profesjoner sin takknemlighet ved å trekke ut på balkonger for å klappe for profesjoners medlemmer som er på vei til å utføre sitt samfunnsoppdrag. Det er med andre ord ingen tvil om at det Abbott skriver fortsatt er aktuelt i dag; vi er ambivalente i forhold til profesjoner, men likevel er de både dominerende og viktige for oss.

Synet på profesjoner har endret seg med tiden. Før ble profesjoner forbundet med personen som utøvet dem, og man så på de som utøvet profesjoner som mennesker med et spesielt kall, og det var deres personlige egenskaper som var viktigst (Irgens, 2007). Etter hvert ble det samfunnets ansvar å delegere bort samfunnsnødvendige roller eller funksjoner til ulike yrkesområder og et bestemt yrke inngikk en slags kontrakt med samfunnet om hva og hvordan rollen skulle utøves (Laursen, 2004). Slik er det fortsatt, men i dag kan også velferdsstatens profesjoner og dens utøvere forstås mer som verktøy benyttet i prosessen mot å levere velferdstjenester og dekke behovene til befolkningen (Aamodt, Dahl, Gubrium, Haldar & Hermansen, 2019).

Sosialt arbeid er en profesjon som det kan være vanskelig å få grep på hva handler om, både for dens medlemmer innad og for de utenfor profesjonen. Det heter at sosialt arbeid springer ut av «en forståelse av at mennesker aktivt og relasjonelt kan forholde seg til sine medmennesker og de strukturer de lever under» (Forskrift for nasjonal retningslinje for sosionomutdanning, 2019). Dette byr ikke på en entydig og konkret beskrivelse, men sier noe om at sosialt arbeid handler om enkeltindivider, deres medmennesker og strukturene rundt de.

Ordet struktur brukes bredt både innenfor dagligtalen og academia, og kan handle om alt fra de fysiske strukturene som bygningene rundt oss, til de mer overordna strukturene som velferdsstaten vår. Profesjoner regnes for å være velferdsstatens agenter og har stor innflytelse på samfunnsutviklingen i form av sin iverksettelse og utforming av offentlig politikk (Eriksen, 2001). Men er denne store innflytelsen tilfelle for alle profesjoner? Hvor sterk er i så fall den politiske innflytelsen til sosialt arbeid? Dette er spørsmål jeg mener er sentrale å stille innenfor sosialt arbeid, nettopp fordi sosialpolitiske mål og prioriteringer særlig påvirker livsvilkårene til de menneskene man møter som sosionom (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2005).

Oppgaven handler dermed om profesjonen sosialt arbeid i sosialpolitikken, og forsøker å sette lys på noen idealer i strid med realiteten innen sosialt arbeid som profesjon. Dette gjøres gjennom å analysere ulike sosionomgruppers forståelse og beskrivelse av profesjonen sosialt arbeid samt noen standardtekster for profesjonen. Begrepsparet *idealer og realiteter* av Yngvar Løchen (1976) og teori om *profesjonsidentitet* forstått av Steen Wackerhausens (2002) er grunnlaget for min analyse og drøfting.

1.1 Problemstilling

Jeg skal i denne oppgaven forsøke å svare på følgende spørsmål:

«Hva er idealene om profesjonen sosialt arbeid innenfor sosialpolitikk og samsvarer disse med realiteten? Og hvilken betydning har idealer og realiteter for sosialt arbeids profesjonsidentitet?»

1.2 Begrepsavklaring

Her følger en kort begrepsavklaring, mer utfyllende beskrivelse vil finne sted i teorikapittelet.

Profesjonsidentitet:

Begrepet *profesjonsidentitet* er i denne oppgaven ikke et normativt begrep, det handler ikke om hvem og på hvilken måte et stykke arbeid gjøres «på en profesjonell måte». Begrepet handler om en profesjons selvforståelse for egen identitet forstått på et institusjonelt nivå (Wackerhausen, 2002). Begrepet vil bli gjort ytterligere rede for under kapittel to om teori.

Institusjonelt nivå:

Begrepet refererer til det som skjer på et mer overordnet plan, innenfor institusjonene. Institusjon er en betegnelse som brukes om konkrete og ofte synlige innretninger som sykehus, domstoler eller skoler. Det er et skille i formelle og uformelle institusjoner (Berg, 2019; Tjora, 2020). Også dette begrepet vil bli brukt i en større kontekst i kapittel to om teori.

1.3 Avgrensning av oppgaven

Jeg skal studere profesjonen sosialt arbeid innenfor sosialpolitikken. Dette innebærer et samlet fokus på profesjonens utvikling, faglig innhold, sentrale etiske prinsipper, medlemmer og arbeidsområder. Dette gjøres ut ifra et overordnet strukturelt perspektiv på institusjoner og deres betydning for sosialt arbeid som profesjon. Dermed inkluderer ikke mitt forskningsobjekt den konkrete profesjonsutøver, altså sosionomen sett fra et individperspektiv.

Både et historisk og samtidsperspektiv på sosialt arbeid er inkludert i min oppgave. Dette er gjort fordi jeg mener det er viktig å se til historien for å forstå nåtiden. Historien til sosialt arbeid er derfor grunnleggende for forståelsen av profesjonen sosialt arbeid samt oppgavens problemstilling og videre fokus. Jeg har fokusert på de områdene jeg synes er særlig viktig for min oppgave, og er innforstått med at jeg presenterer deler av en større historisk kontekst. Det historiske blikket på sosialt arbeid vil bli presentert allerede nå i starten, men videre i oppgaven vil historiske poeng bli inkludert når det virker oppklarende for argumentasjonen. Derimot er det som er mer spesifikt rettet mot profesjon presentert under kapittel 2: *Teoretiske perspektiv, begreper og tidligere forskning*, og det er dette som utgjør det teoretiske grunnlaget som analysen og drøftingen er basert på.

1.4 Forforståelse og bakgrunn for valg av tema

Mange sosionomer med meg har nok fått spørsmålet «hva er egentlig sosialt arbeid?». Mitt svar har vært at sosialt arbeid er en profesjon som forsøker å finne svarene på de sosiale spørsmålene i samfunnet. Dette handler om å forstå og jobbe med alt fra individuelle til strukturelle problemer på gateplan så vel som politisk plan. Dette utgjorde også en del av min forforståelse før dette forskningsprosjektet, og jeg hadde dermed en formening om at sosialt arbeid også er politisk arbeid.

Derfor er også bakgrunnen for valg av tema begrunnet med en egen undring over hvorfor ikke synspunkter og kunnskap fra sosialt arbeid er mer synlig i sosialpolitikken, eksempelvis gjennom debatter, kronikker eller fra politikere. Under grunnutdannelsen ble jeg presentert for ideen om at man som sosionom må bøye seg for politiske føringer (Grimen, 2008). Da dukket spørsmål opp, «Hvor sterk er den politiske innflytelsen til sosialt arbeid?» eller «Når blir sosialt arbeid politisk?». Jeg fant aldri svarene under utdannelsen, heller ikke som sosionom i årene etter. Trolig har den manglende tilfredsstillende ført til at jeg startet på en mastergrad i sosialt arbeid. Samtidig er det sannsynlig at min yrkestittel kombinert med min politiske nysgjerrighet har ledet meg til å gå i dybden på nettopp profesjonen sosialt arbeid innenfor sosialpolitikk.

1.5 Mitt bidrag til praksisfeltet

I mitt prosjekt er det forståelsen og betydningen av idealer og realiteter for profesjonen sosialt arbeid i en sosialpolitisk kontekst som skal utforskes og drøftes. Oppgaven er først og fremst relevant for praksisfeltet fordi den berører både intern praksis i sosialt arbeid, så vel som samfunnsutforminger og hvordan både sosialt arbeid forstår sin profesjon med dens medlemmer, samt hvordan sosialpolitikken, politikere, samfunnet for øvrig forstår sosialt arbeid. I tillegg anser jeg oppgaven for viktig fordi sosionomer jobber med mennesker i sårbare situasjoner som berøres av sosialpolitiske beslutninger og tiltak på mange plan, noe som betyr at dette forholdet har betydning for samfunnet for øvrig og ikke bare for sosialt arbeid.

Mitt bidrag handler ikke om å dokumentere spenningsfeltet *mellom* sosialt arbeid og sosialpolitikk, heller ikke om enkelte sosionomers utøvelse av profesjonen. Derimot er mitt bidrag rettet mot å øke forståelsen om profesjonen sosialt arbeid forstått fra et strukturelt perspektiv. Det er få studier som direkte har forsket på sosialt arbeid sin profesjonsidentitet på et institusjonelt nivå, og heller ikke ut ifra hvordan sosialt arbeid forstås med tanke på hvordan sosionomer i ulike posisjoner som student, akademiker og politiker forstår og beskriver profesjonen. Det er vanligere å studere sosionomer på «grasrotplan» når man utforsker profesjoner, da gjerne ut ifra individuelt sosialt arbeid. Jeg har valgt å forske «oppover» ved å inkludere politikere og akademikere som informanter. Mitt fokus på profesjonen sosialt arbeid på et institusjonelt nivå og forstått gjennom en kombinasjon av profesjonens medlemmer og standardtekster som er særlig aktuelle innen profesjonen tror jeg

utgjør et interessant tilskudd til å profesjonsforståelsen om sosialt arbeid innenfor sosialpolitikken.

1.6 Et historisk blikk og et samtidsblikk på sosialt arbeid og sosialpolitikk

Dagens forskningsfelt både internasjonalt og nasjonalt har allerede gitt et forholdsvis godt nyansert bilde av sosialt arbeid og sosialpolitikk og forholdet dem imellom, noen bidrag skal jeg gjøre rede for straks. Først skal jeg presentere et historisk blikk på sosialt arbeids forhold til sosialpolitikk. Dette er som nevnt inkludert fordi jeg anser det som grunnleggende for videre forståelse av oppgaven. Gjennom dette tilbakeblikket på historien dukker det opp bevis på at gamle spenninger fortsatt er aktuelle i dag, både når det gjelder profesjon, politikk, praksis og teori.

Historisk sett har sosialt arbeid bestandig hatt et mål om å være samfunnsorienterte, noe som kan spores helt tilbake til fagets begynnelse med Jane Addams (1860 – 1935) og Mary Richmond (1861 – 1928). Disse to er kjent for å være motpolene i det mest sentrale spenningsfeltet i sosialt arbeid, nemlig spenningen mellom individ og samfunn. Richmond på sin side er kjent for sitt mer individorienterte fokus, som innebærer å forklare sosiale problemer ut fra mer individuelle faktorer. Mens Addams på sin side fokuserte på de mer samfunnsmessige faktorene bak sosiale problemer. Jeg ønsker å rette søkelyset på Addams og hennes tilnærming til sosialt arbeid. Dette fordi jeg opplever at hun har et klarere strukturelt og politisk perspektiv enn andre teoretikere innenfor det som kan regnes som tradisjonelt sosialt arbeid. Addams har vært og er fortsatt viktig for utviklingen av tradisjonelt sosialt arbeid, og hun er mest kjent for sitt tydelige fokus på gjensidigheten mellom individ og samfunnet (Levin, 2004).

Addams mente blant annet at man kunne se at noe var galt med et samfunn som helhet dersom borgerne der slet, derfor var det først og fremst samfunnsbetingelsene folk levde under som måtte endres. Det var viktig å hjelpe de som var i sårbare situasjoner, som for eksempel fattigdom, med å hjelpe seg selv, men da måtte man som sosialarbeider endre samfunnsstrukturer, lovgivning og betingelsene de fattige levde under først. Demokratiske prosesser var viktig for Addams, og hun mente at borgerne og samfunnet måtte samarbeide gjensidig, for bare slik kunne folk selv bedre sin egen situasjon. Addams så på praksis,

forskning og politisk påvirkningsarbeid som gjensidige elementer i det sosiale arbeidet med å skape endring i samfunnet og bekjempe sosiale problemer og urettferdighet (Levin, 2004).

Sosialt arbeid oppstod i 1880-årene i Storbritannia. Der samlet blant annet Richmond og Addams seg, og et fagmiljø ble dannet rundt det første settlementet, Toynbee Hall. Sammen med de som også dannet faget sosialpolitikk diskuterte disse kvinnene datidens store sosiale og intellektuelle spørsmål. Samtidig var de veldig opptatt av å både utvikle fag, men også å påvirke politikken. Man kan si at de akademisk interesserte innenfor sosialt arbeid og sosialpolitikk kom inn til rett tid, fordi det viktigste spørsmål som preget tiden i 1880-årene var «the social question». Dette spørsmålet eksisterte også i norsk versjon, nemlig «arbeiderspørsmålet». På den tiden ble samfunnet påvirket av den raske industrialiseringen, fraflytting fra landsbygda til byene og økt urbanisering skapte utfordringer. Samt den ukontrollerte nye industrien med arbeidsplasser bestående av barnearbeid og elendige boforhold i byene. Den nye brutale fattigdommen som oppstod tidlig i industrialiseringen, ble det store sosiale spørsmålet. Det var på dette området at sosialt arbeid ble veldig sentralt. På den tiden satt sosialarbeidere i statlige kommisjoner og i ulike posisjoner for å påvirke politikktutforming. Sosialarbeidere bidro dermed i det som var starten på utviklingen av velferdsstaten, som medførte at man fikk nye problemforståelser på sosiale utfordringer som igjen førte til politikk, og her ble Addams og andre pionerer i sosialt arbeid sentrale aktører (Hentet fra Aamodt et al., 2019; Ellingsen, Levin, Berg & Kleppe, 2015; Kroken, 2013; Levin, 2004).

Deretter gikk sosialt arbeid gjennom en dreining fra å ha fokus på samfunnet til å ha mest fokus på individet. Dette skjedde gradvis av ulike faktorer, men en avgjørende faktor skjedde rundt 1920. På den tiden ble det en stor oppslutning rundt Sigmund Freud og hans teorier rundt psykologien og psykoterapien. Freud ble da invitert til en sosialarbeidersamling, og dette er trolig slik sosialt arbeid i USA startet sin dreining mot psykologien, og dermed det individorienterte. Fokuset skulle nå være på individet og som en konsekvens, vekk fra det strukturelle og politiske. På denne tiden kan man se en tydelig fagutvikling i sosialt arbeid, som også påvirket Europa og Norge. I Europa skjedde det mye innenfor spesialisering rettet mot ulike behovsgrupper innenfor psykiatri, barn og ungdom og somatiske lidelser. Denne utviklingen skjedde i en periode der sosialt arbeid var nokså marginalt og det har trolig fått

stor betydning for hvordan profesjonen i dag ser ut (Hentet fra Aamodt et al., 2019; Ellingsen et al., 2015; Kroken, 2013; Levin, 2004).

Utviklingen til sosialt arbeid på 1920 og 1930-tallet er en lite omtalt periode innenfor faget, trolig fordi den er nokså dystert. På den tiden ble det debattert rundt det de da hevdet var et rasegen, som kulminerte med at den tyske sosialarbeiderforeningen godtok oppfordringer fra Adolf Hitler om å skille verdige og uverdige ved å bruke det sosiale diagnose-systemet fra Richmonds bok *Social diagnosis* (1917). Det ble imidlertid ikke brukt i tråd med Richmonds intensjon som dreide seg om rett til fattighjelp, men nazistene brukte sosiale diagnoser for å avgjøre retten til liv eller død, det ble skrevet sosiale rapporter som inngikk i evalueringen til enkeltmenneskers skjebne: hvem skulle sendes til konsentrasjonsleirene, hvem skulle ikke. Utviklingen etter 2. verdenskrig var mer positiv og med etableringen av FNs menneskerettigheter oppstod det en voldsom global bevegelse rundt temaer som omhandlet menneskelig verdighet. På denne tiden ble sosialt arbeid igjen aktuelt, og fikk en sentral posisjon som medførte at de fortsatt i dag har sin egne representasjon i FN-bygningen i New York. Sosialt arbeid ble også inkludert i FNs programplan for å spre utdanningen av sosialt arbeid i rike og fattige land. Spredningen av faget førte til en oppblomstring av sosialt arbeid, og den amerikanske programplanen med tydelig inspirasjon fra det psykodynamiske etter Freud viste seg å få en direkte påvirkning på den norske sosialarbeiderutdanning (Hentet fra Aamodt et al., 2019; Ellingsen et al., 2015; Kroken, 2013; Levin, 2004).

I år har sosionomutdanningen 100 årsjubileum i Norge, for allerede i 1920 ble det etablert en ettårig utdanning ved navn Sociale kurser i privat regi av Norske Kvinners Nasjonalråd. Imidlertid ble ikke den første norske statlige sosionomutdannelsen etablert før 30 år senere, i 1950-årene. Dermed ble profesjonen også her i Norge etablert sammen med velferdsstatens begynnelse i 1950-årene (Levin, 2004; Martinsen, Ellingsen & Strøm, 2019). I dag er det 12 studiesteder rundt om i Norge som tilbyr sosionomutdanning, og hvert år uteksamineres det over 800 nye sosionomer. I 2017 var det 16.500 sosionomer i Norge, hvor 13.500 var kvinner og 3000 var menn. I dag er de områdene flest sosionomer jobber: NAV, barnevernet, og innen rus og psykisk helse, den største arbeidsgiveren for sosionomer er derfor kommune og stat. (Martinsen et al., 2019). Dette historiske tilbakeblikket har nå lagt grunnlaget for oppgavens videre forståelse.

1.6.1 Et internasjonalt blikk

Det internasjonale forskningsfeltet på området er stort. Overordnet sett er dette forskningsfeltet basert på utallige studier av ulike lands perspektiv på sosialt arbeid innenfor sosialpolitikk, og det ville blitt et for omfattende arbeid å gå i dybden på dette her. Likevel er det noen studier jeg mener gir en god oversikt over feltet sett fra en internasjonal sammenheng. Boken *Social Workers Affecting Social Policy: An International Perspective* (Gal & Weiss-Gal, 2013) presenterer studier og funn fra 8 land; Australia, England, Israel, Italia, Russland, Spania, USA og Sverige. Deres mål med boken er å utforske den politiske praksisen innenfor sosialt arbeid i land som har forskjellige velferdsregimer og ulike varianter og former for sosialt arbeid. Det blir for omfattende å gå inn på alle deres funn, men i deres avslutning lister de opp noen likheter for landene de har studert. De hevder at sosialarbeidere har i all sin tid engasjert seg i sosialpolitisk utforming og at profesjonen har et mål om å oppnå sosial rettferdighet. Politisk trening er den formen for sosialt arbeid som fokuserer på å påvirke sosialpolitikken, men sosialarbeiderutdanningenes inkludering av politisk trening varierer i stor grad mellom de ulike landene i studiet.

1.6.2 Et nasjonalt blikk

Forskningsfeltet på et nasjonalt plan er voksende. I fjor ble det publisert en antologi *Sosialt arbeid og sosialpolitikk i samhandling* (Aamodt et al, 2019) med bidrag fra 30 forfattere som alle undersøker og problematiserer samhandlingen mellom sosialt arbeid og sosialpolitikk. Jeg har lært særlig mye fra denne boken under min studie og benytter den derfor mye i oppgaven. I antologien står det blant annet at hovedskille mellom sosialt arbeid og sosialpolitikk som fag handler om det fagene retter blikket mot. Sosialpolitikk retter blikket mot strukturelle forhold, som lovverk, organisering av tjenester og den politiske uenigheten rundt sosiale problemer. I mens sosialt arbeid på sin side har rettet blikket mot enkeltindivider og familien. Derimot de siste årene har det også innenfor sosialt arbeid vært økt interesse for strukturelle fenomen (Lødemel, 2019). Et eksempel kan være rundt innvandring og integrering. Disse spørsmålene er i stor grad med på å koble sosialt arbeids individorienterte kompetanse med sosialpolitiske spørsmål.

I tillegg har antologien et kapittel som omhandler grunnbøker på sosialarbeiderutdannelsen i Skandinavia. Her tas forholdet mellom sosialt arbeid og sosialpolitikk opp. Det argumenteres for at de norske grunnbøkene i sosialarbeiderutdannelsen samlet sett har større avstand til sosialpolitikken, enn grunnbøker fra Sverige og Danmark. De norske grunnbøkene *Sosialt arbeid. En grunnbok* (Ellingsen, et al., 2015) og *Sosialt arbeid – en situert praksis* (Hansen & Solem, 2017) setter profesjonen i fokus og samlet sett kommer sosialpolitikken noe mer på avstand i dem enn i de svenske og danske bøkene (Hentet fra Jenssen, 2019, s. 95 & 96). Disse grunnbøkene forholder også studentene i min studie seg til under sin utdanning.

Det er mange bidrag innenfor forskningsfeltet jeg kunne trukket frem, men jeg har valgt å trekke frem de som jeg opplever har vært viktigst for min læring under dette forskningsprosjektet. Blant annet Irene Levin som har skrevet om sosialt arbeids historie, og viser hvordan faget har utviklet seg og endret seg med tiden. I tillegg er det stort fokus på hvordan sosialt arbeid beveger seg mellom flere spenningsfelt, både når det gjelder individ og samfunn, hjelp og kontroll og teori og praksis. Også kjønnspektivet blir inkludert med fokus på kvinnes plass og betydning for fagets akademisering (Levin, 2004). I tillegg har også Lise Cecilie Kleppe sin forskning bidratt til å gi meg kunnskap. Hun tar blant annet for seg lærebøkene i sosialt arbeid, og om profesjonelt ansvar i møte mellom sosionomer og brukere, arbeidsinkludering, sosialt arbeid i digitaliseringens tid og rammevilkårenes betydning for profesjonenes yrkesutøvelse (OsloMet, u.å.). Både Levins og Kleppes forskning blir mye brukt i oppgavens analyse og drøfting.

1.7 Sosialpolitikk i Norge

I den norske velferdsstaten kalles sosialpolitikk for den institusjonelle omfordelingsmodellen. Utrykket «institusjonell» er her brukt med tanke på at omfordelingen er satt i system av offentligheten (Stamsø, 2017). Norsk sosialpolitikk dreier seg om fordeling og utjevning av goder og ressurser gjennom kombinasjonen av skattefinansiering og universalisme. Universalisme handler om prinsippet om likhet, at alle har like rettigheter til velferdsgoder gitt av staten, eksempelvis helsetjenester, utdanning eller trygdeytelser for å nevne noen (Hansen, 2018).

Velferdsstaten fungerer som et sikkerhetsnett, men også som en ramme rundt borgernes liv og bidrar på den måten til å skape og opprettholde et nasjonalt fellesskap. Velferdsstaten kan ses på som både en sosial konstruksjon og en politisk presentasjon, og man kan derfor si at velferdsstaten representerer og skaper en enhetskultur (Rugkåsa, 2012). For de som klassifiseres til å være innenfor rammene bidrar dette til en fellesskapsfølelse som også er et viktig premiss for at folk skal bidra og ha tillitt til hverandre. På den andre siden kan den kulturelle rammen virke trang for mange, og samtidig stille store krav til statens enkeltindivider. Sosialarbeidere møter ofte de menneskene som av ulike grunner ikke passer helt inn i rammene og de faller dermed utenfor denne enhetskulturen, disse menneskene kan blant annet være arbeidsledige, uføre eller flyktninger for å nevne noen (Rugkåsa, 2012). Norge har lenge hatt et mål om å sikre menneskers velferd og har vært ambisiøs i sine tiltak for å forhindre utenforskap, fattigdom og ulikhet, og det er blant annet Arbeids- og sosialdepartementet som har i oppgave å utvikle disse tiltakene.

Arbeids- og sosialdepartementet het tidligere sosialdepartementet og ble opprettet 3.juni 1913, men navnebyttet skjedde ikke før i 2002 (Regjeringen, 2020). I dag har Arbeids- og sosialdepartementet ansvar for arbeidsmarkedet, arbeidsmiljø, folketrygd og sosialpolitikk. Departementet består av politisk ledelse, departementsrådenes stab og seks avdelinger: Arbeidsmarkedsavdelingen, Arbeidsmiljø- og sikkerhetsavdelingen, Budsjett- og styringsavdelingen, Pensjonsavdelingen, Stabsavdelingen og velferdspolitisk avdeling. Arbeids- og sosialdepartementet sine oppgaver er for det første å være sekretariat for statsråden og dermed bistå politisk ledelse med å utforme politikk og planer. For det andre skal Arbeids- og sosialdepartementet ivareta forvaltningsoppgaver og være klage- og overprøvningsinstans. Ikke minst skal de for det tredje styre og følge opp underliggende virksomheter ved å sette mål, gi rammer, veilede og følge opp resultater. Blant annet Nav er en underlagt virksomhet under Arbeids- og sosialdepartementet (Regjeringen, 2020). Kort oppsummert er Arbeids- og sosialdepartementet ansvarlig for å utvikle og ivareta arbeids- og velferdspolitikk i den norske velferdsstaten. Derimot er det slik at velferdsstatens moralske ansvar realiseres gjennom flere ledd, og er dermed avhengig av at blant annet sosialarbeidere synliggjør og oversetter enkeltindividers og gruppers konkrete erfaringer (Kroken, 2006). Slik blir også sosialt arbeid en viktig profesjon for å ivareta gitte samfunnsoppgaver innenfor sosialpolitikken og velferdsstaten.

2. Teoretiske perspektiv, begreper og tidligere forskning

I dette kapittelet beskriver jeg teori som jeg skal benytte meg av i analysen av standardtekstene og informantenes beskrivelser. Jeg skal benytte teori om profesjonsidentitet (Wackerhausen, 2002) og analysebegrepene *idealer og realiteter* (Løchen, 1976). For å oppklare så er begrepet profesjonsidentitet i denne oppgaven ikke et normativt begrep, det handler ikke om hvem og på hvilken måte et stykke arbeid gjøres «på en profesjonell måte». Det er forståelig at dette valget kan fremstå underlig ettersom oppgavens grunnlag er en studie basert på individuelle personlige intervju med seks sosionomer, men dette valget er tatt med tanke på eget ønske om å utforske strukturperspektivet på profesjonsidentiteten til sosialt arbeid, slik sosionomer forstår det. Begrepet betegner et fag som innehar en særlig kunnskap som igjen benyttes på en bestemt måte innenfor et spesifikt felt. Denne forståelsen er basert på fagets fremtreden i standardtekster for faget og faglig innsikt fra sosionomer, samlet dannes et bilde av idealer og realiteter om profesjonen sosialt arbeid innenfor sosialpolitikken.

Jeg vil først presentere en kort gjennomgang om profesjonsteori og deretter gjøre nøyere rede for profesjonsidentitet for å konkretisere oppgavens fokus ytterligere. Flere masteroppgaver før min har tatt for seg profesjonsidentitet innenfor ulike fagfelt med et spenn helt fra barnevernet til militæret. Jeg har latt meg inspirere av blant annet bidragene; *Mennesket er sammensatt, ergo må kunnskapen være sammensatt* av Størkersen (2014), som er en kvalitativ studie av forholdet mellom ulike kunnskapsformer og profesjonsidentitet hos nyutdannede som jobber i barneverntjenesten, I tillegg oppgaven *Den militære profesjonsidentitet* av Jensen (2008) som er en studie av norske Krigsskolekadettens identitetsdanning. Imidlertid er det mange måter å forstå identitetsdanning innenfor profesjoner på, noe som gjør begrepsforståelsen forvirrende. Det må nevnes at jeg er klar over at den kommende teorigjennomgangen og begrepsforståelsen er tatt ut av en større kontekst som ikke jeg tar for meg av hensyn til oppgavens fokus, likevel vurderer jeg den teoretiske gjennomgangen som tilstrekkelig nok for å besvare oppgavens problemstilling og formålet om å belyse noen idealer i strid med realiteten innenfor profesjonen sosialt arbeid.

2.1 Profesjonsteori

Profesjonsteori er et stort og bredt felt, som i all hovedsak handler om teoridannelsen til profesjoner. Læren om profesjoner stammer fra profesjonssosiologiske tradisjoner som Talcott Parsons, Andrew Abbott og Eliot Freidson og har siden den gang utviklet seg til å være et forskningsfelt med omfattende teorier. Teorier som studerer profesjonaliseringsprosesser, profesjonsutøvelse, profesjoners rolle, forståelse av profesjoner innenfra og utenfra eller forholdet mellom ulike profesjoner, for å nevne noe. (Hentet fra Laursen 2004; Terum & Heggen 2016; Wackerhausen 2002).

2.1.1 Profesjonsforståelse

Profesjoner kan forstås som en yrkesgruppe som har ansvaret for et bestemt arbeids- eller problemområde. Det tildelte området har profesjonen fått på bakgrunn av at de er den profesjonen som best kan ivareta områdets oppgaver og problemer, dette kalles for profesjonens jurisdiksjon (Abbott, 1988). Mange teoretikere har utforsket profesjoners jurisdiksjon på ulike nivå. På et makronivå hvor blant annet Freidson er sentral er det fokus på de overordna institusjonenes rolle ut ifra hvordan profesjoners jurisdiksjon etableres, opprettholdes og endres (Hentet fra Terum & Heggen, 2016). På et mikronivå utforskes profesjoners jurisdiksjon på arbeidsplassen og her er blant annet Abbott (1988) sentral. I tillegg finnes det ulike tradisjoner å forstå profesjoner ut ifra. Jeg vil bare gjøre en kort og forenklet gjennomgang av disse da de ikke utgjør en stor del av oppgaven senere, men er hensiktsmessige å inkludere da oppgaven bærer preg av å ha en tradisjonell profesjonsforståelse. De to forskjellige tradisjonene er dermed en tradisjonell og en praksissituert forståelse av profesjoner (Hentet fra Terum & Heggen, 2016).

Den tradisjonelle profesjonsforståelsen

Den *tradisjonelle* profesjonsforståelsen er igjen delt inn i to hovedoppfatninger (Laursen, 2004), en som stiller seg positiv til profesjoner og deres bidrag og en annen som er mer kritisk. Den positive tilnærmingen stammer fra den amerikanske sosiologen Parsons. Her var man opptatt av å betrakte samfunnets elementer ut fra deres bidrag til og funksjon i samfunnet. Profesjoner ble gitt en bestemt samfunnsnødvendig rolle eller funksjon, som deretter skulle utøves under profesjonens kollegiale ansvar og kontroll. Profesjonsutøvernes kunnskap skulle sikres gjennom utdanning og man måtte gå den akademiske veien for å få adgang til profesjonen og for å bli en utøver. Det var her viktig at det var klientenes velferd

som stod i fokus og ikke egeninteresse hos profesjonsutøveren. Profesjonene ble sett på som samfunnsnyttige bidragsyttere som ikke bare var viktig for å opprettholde samfunnets tradisjoner, de var også med på å forbedre dem. Den mer kritiske oppfatningen til profesjoner innenfor den *tradisjonelle* forståelsen har sitt utspring i den tyske samfunnsviteren Max Weber (Laursen, 2004). Her så man på profesjoner som konsentrering av makt. Et resultat av at samfunnet hadde delegert bort funksjoner til profesjonene var at profesjonene da oppnådde monopol i samfunnet. Profesjonens utøvere behersket spesifikk kunnskap eller bestemte ferdigheter og kunne dermed kontrollere adgangen til og innholdet i profesjonen noe som satte dem i en maktposisjon. Da som nå måtte man gjennom en formell akademisk utdanning for å få adgang til profesjonen og dens arbeidsområde, noe som betød at verken praktisk kunnskap eller ferdigheter hadde noe å si, makt ble dermed konsentrert innad i profesjonene. Derimot er praktisk kunnskap sentralt innenfor den andre profesjonsforståelsen.

Den praksissituerte profesjonsforståelsen

Den *praksissituerte* profesjonsforståelsen handler om å forstå en profesjon ut ifra den praksisen den utøves i (Laursen, 2004). Professoren i psykologi og sosialt arbeid, Pär Nygren hevder at for å forstå en profesjonsutøvers posisjon og virke må man se til hvordan deres praksis er strukturert. Med en praksissituert forståelse av profesjon er det organiseringen og praksisen på en arbeidsplass som studeres, og ikke profesjonens samfunnskontrakt eller medlemmer. Det er kunnskapen og kompetansen som kreves innenfor en gitt praksis som er utgangspunktet for forståelsen for profesjonen, denne kompetansen kommer blant annet fra spesifikke prosedyrer, prioriteringer, krav eller ledelse. Verken samfunnsfunksjonen eller rollen som samfunnet har delegert til profesjonene, eller den formelle akademiske utdannelsen tilhørende profesjonen er i fokus innenfor denne forståelsen av profesjon (Nygren 2004, hentet fra Jensen, 2008). Frem til nå i oppgaven har jeg gjort rede for profesjoner og forståelsen av disse, jeg vil nå gå nærmere inn på begrepet *profesjonsidentitet*, først med en oppklaring av begreper.

2.1.2 Profesjonsidentitet

«Identitet kan bety det samme som personlighet, den man er. Identitet kan også betegne ens selvbilde eller selvoppfatning» (Tetzchner, 2020). Innenfor samfunnsvitenskap har man en bredere forståelse av begrepet identitet, og det kan inkludere identitet i forhold til kultur, etnisitet, sosialt og så videre (Tetzchner, 2020). Profesjonsidentitet er tilknyttet profesjoner,

og kan forstås ut ifra to retninger. Den ene retningen er konsentrert rundt at profesjonsidentitet blir konstruert *innad* i et individ – profesjonsutøveren, mens den andre retningen fokuserer på at profesjonsidentitet blir konstruert *utad* av samfunnet og profesjonen som helhet og har kunnskapen i fokus (Lane, 2008; Wackerhausen, 2002). De forskjellige identitetsforståelsene reiser ulike spørsmål om hvordan man som individ *er* eller *blir* en god utøver av en spesifikk profesjon, eller om *hva* og *hvordan* profesjonen forstås innad eller av samfunnet for øvrig. (Lane, 2018). Jeg har tatt utgangspunkt i hvordan den danske professoren Sveen Wackerhausen (2002) beskriver profesjonsidentitet, han plasserer det på to nivåer. Det første nivået er *praktikernivået* og det andre nivået er *det institusjonelle nivået*. Det er det sistnevnte jeg vil ha i fokus og som er utgangspunktet for analysen senere i oppgaven.

Profesjonsidentitet – praktiker/utøverforståelsen

Denne forståelsen av profesjonsidentitet knyttes direkte til den enkelte praktikers konkrete praksis. Wackerhausen (2002) skriver på dansk og bruker ordet «praktiker», men jeg har valgt å oversette det til «utøver» og bruker heretter det. Dette er fordi jeg opplever at ordet «utøver» passer bedre inn i den norske konteksten rent språklig, men også faglig fordi det skaper en assosiasjon til «profesjonsutøvelse» som er kjernen i denne måten å forstå profesjonsidentitet på. Det er innenfor profesjoner ulike praksisfelt og ulike praksiser innad i feltene, eksempelvis innenfor rusomsorgen som et praksisfelt er det innad der ulike avdelinger og personalgrupper. Derimot er ikke profesjonsidentitet på et utøvernivå forstått som noe isolert i den forstand at det er et personlig fenomen hos den enkelte utøver. Utøvere kan dele den samme profesjonsidentiteten, og dannelsen av profesjonsidentitet på et utøvernivå skjer i stor grad som et resultat av mangfoldige praksisnivåers og praksisformers samspill. Faktorer som skaper og driver praksiser eksisterer både internt (utøveren selv) og eksternt (eks: et arbeidssteds økonomi) og det er disse som igjen definerer eller avgrensner profesjonsidentiteten på et utøvernivå.

Profesjonsidentitet – det institusjonelle nivået

Det andre nivået man kan utforske profesjonsidentitet på er *det institusjonelle nivået*. Wackerhausen (2002) skriver at alle profesjoner har hver sin overindividuelle institusjon som for eksempel fagforeninger, som gjennom tale, skrift eller handling fremmer hva som er deres oppfattelse av karakteristika ved den bestemte profesjonen. Dette kan handle om hva som er kjernen i en profesjon, hva den bidrar med, hva dens kompetanse er, hva den står for eller

forventninger til dens utøvere. Derimot er det ikke alltid det er en harmoni mellom den enkelte profesjons institusjonelle selvforståelse (dvs. profesjonens identitet: hva den er eller ønsker å være) og det andre instanser og profesjonsgrupper oppfatter og anerkjenner som den aktuelle profesjons egenart, kunnskapsgrunnlag, kompetanse og rettigheter. En anerkjennelseskamp om hva profesjonsidentiteten innebærer oppstår, denne er enten formell eller uformell, og er en forhandling mellom de forskjellige profesjonene og andre instanser som stat eller kommune. Ut ifra det profesjons-institusjonelle nivået kan ikke en enkelt profesjon gjennom eksempelvis nye idealer og intensjoner endre på den anerkjente profesjonsidentiteten på egenhånd. Endring oppnås gjennom andre instansers og profesjoners anerkjennelse, i tillegg kreves en viss grad av anerkjennelse fra utøverne av profesjonen. Imidlertid er de institusjonelle formuleringene bare en del av en større sammenheng tilknyttet profesjonsidentitet, resten er utfoldet og nedfelt i praksis på det konkrete profesjonelle nivå. Derfor inngår det i alle tilfeller langt mer i praksis enn det som eksplisitt står i de institusjonelle formuleringene om en profesjons identitet.

2.1.3 Dannelse av profesjonsidentitet

Det er omdiskutert hva som skaper profesjonsidentiteter. På den ene siden har man de som mener det i stor grad er utdannelseinstitusjonene som er sentrale, fordi de etablerer og utformer profesjoner og er dermed en bidragsyter i dannelsen av profesjoners identitet som Parsons og Freidson (Hentet fra Terum & Heggen, 2016). På den andre siden er det de som hevder at praksisfeltene er avgjørende for dannelsen av profesjonsidentitet Nygren (Henter fra Jensen, 2008). Jeg vil ikke gå i dybden av disse forskjellene fordi jeg vil i liten grad skille på de i analysen.

Wackerhausen (2002) mener at det ikke er så enkelt som å bare spørre profesjonsutøverne om hva en profesjonsidentitet er eller består av. De vil kunne fortelle om en rekke antagelser, kjennetegn, prinsipper, idealer og verdier som utøveren mener ligger til grunn for hans/hennes utøvelse av profesjonene. En rekke av disse idealene eller verdiene spiller en sentral rolle for fagutøvelsen og inngår i den forstand i profesjonsidentiteten, men det er også mange flere mønstre, kriterier, rammer, prioriteringer, budskap og antagelser som hører med. Dermed er det langt mer til en profesjonsidentitet enn utøverens artikulerte idealer, forestillinger, kunnskaper og så videre som må undersøkes for å redegjøre for profesjonsidentiteten. Profesjonsidentitet skapes ikke bare i ferdig form på et gitt avgrenset tidspunkt, som for

eksempel på sosionomutdanningen. Dannelsen av profesjonsidentitet skjer derfor ikke bare i utdannelsessammenheng, det betyr ikke at utdannelseinstitusjonene er ubetydelige i dannelsen av profesjonsidentitet. Det er tross alt i løpet av utdannelsen at det etableres et læringsgrunnlag. Dette læringsgrunnlaget får senere betydning for erfaringsdannelsen som videre spiller inn på profesjonsidentiteten. Likevel så er det slik at den felles profesjonsidentiteten dannes av mangfoldige med- og motspillere som til sammen danner, innvirker på og stabiliserer profesjonsidentiteten, både på det konkrete plan men også på det institusjonelle planet (Wackerhausen, 2002).

Videre går Wackerhausen (2002) ytterligere inn på etableringen av identitetstrekk innenfor profesjonsidentiteten igjen, slik som profesjoners «spørrekultur» som handler om hvilket og hvordan språket innenfor en profesjon dannes, med begreper, metaforer, hvilke spørsmål man som profesjonsutøver stiller brukerne av profesjonene, og så videre. Dette tolker jeg som at handler om profesjonsidentitet på et individuelt utøverplan og jeg vil dermed ikke gå ytterligere inn på det da det ikke er av betydning for senere analyse. Det er kun tatt med for å vise kompleksiteten i profesjonsidentitet. Det finnes også mye annen forskning på profesjonsidentitet som er interessant, når det er sagt oppleves det som forvirrende at profesjonsidentitet tolkes på ulike nivå og jeg har ikke klart å sortere alt full ut. Det virker som det oftest forskes på dette fra et utøver-perspektiv. Det kan bety at jeg har misforstått enkelte elementer av forskningen jeg skal presentere, men jeg er fortrolig med at kjernen er der og at det er overførbart til profesjonsidentitet uavhengig av forståelsesnivå. Jeg har benyttet meg av forskning fra Erik Oddvar Eriksen, Jan Messel, Bjarne Øvreid samt Lars Inge Terum & Kåre Heggen.

2.1.4 Profesjonsidentitet innenfor sosialt arbeid

Terum & Heggen (2016) - Identification with the Social Work Profession: The Impact of Education

Terum & Heggen utforsker profesjonsidentitet på et annet nivå enn meg, og fokuserer på studenter som medlemmer av profesjoner. Deres studie utforsker hvordan utdannelsen påvirker studenters identifisering med profesjonen sosialarbeider med den intensjon om å avdekke hvorvidt sosialarbeiderutdannelsen har en påvirkning på profesjons identifisering. De samlet inn datamateriale via en longitudinell studie av studenter på deres første år og tredje år på sosialarbeiderutdannelsen fra syv utdanningsinstitusjoner i Norge, noe som utgjør 390

studenter. De sammenlignet sine funn med funn fra studenter på sykepleierutdannelsen for å evaluere graden av studentenes identifisering med profesjonene. I hovedsak utforsket de betydningen av studenters erfaring av interaksjonen med lærere, medstudenter og veiledere. Analysen viste at studenters dedikasjon til og identifisering med profesjonen sosionom hovedsakelig etableres på et tidlig stadium i utdannelsen, og at utdanning dermed har en positiv innvirkning på studenters identifisering med profesjonen. På slutten av sosialarbeiderutdannelsen så de at studenter som opplevde å få støtte og tilbakemeldinger fra lærere samt hadde tillit til veilederens kompetanse, opplevde en høyere grad av identifisering med profesjonen sosialarbeider.

Øvrelid (2018) - Profesjonsidentitetenes vilkår: Sosialt arbeid i Nav

Øvrelids artikkel tar utgangspunkt i fagdebatten om sosialarbeideres profesjonsidentitet i Nav trues av målstyring og standardisering. Datamaterialet er en casestudie fra et Nav-kontor med kvalitative intervjuer og feltarbeid. Han bruker profesjonsidentitet som en av sine teoretiske retninger for analysen og kontekstlæringsteori. Konkusjonen er at «målstyrings- og standardiseringsverktøy- ikke først og fremst oppleves som en trussel mot profesjonsidentiteten, men som en kontekstuell ramme for å definere den» (Øvrelid 2017, s. 103)

Eriksen (2001) - Demokratiets sorte hull: Om spenningen mellom fag og politikk i velferdsstaten

Eriksen har sitt fokus mellom profesjon og politikk. Han påpeker at profesjoner ofte er skyteskive for kritikken rettet mot velferdsstaten, en kritikk som handler om at velferdsstatens er teknokratisk. Teknokrati betyr ekspertvelde, og referer til de felt hvor det er eksperter på bestemte ting innenfor feltet. Han er kritisk til hvordan politikk i dag utformes og skriver at muligheten for å demokratiske prosesser undermineres når saker tas ut av den politiske dagsorden og avgjøres av politikere bak lukkede dører, men også når flere forhold bestemmes i form av administrative avgjørelser uten å gyldiggjøres innenfor politikken. «Den offentlige debatt blir mindre nødvendig og den politiske sfæren blir fattigere når en ikke lenger må begrunne sine krav offentlig, men bare trenger å vise til en paragraf som gir en rett til goder» (Eriksen 2001, s. 222).

Messel (2014) - Sosialarbeiderne

Messel gjør en grundig gjennomgang av sosialarbeiderprofesjonene og deres tilhørende utdanninger. Han studerer sosialarbeiderutdannelsen i et historisk perspektiv og redegjør for dens tre profesjoners akademiske utvikling over tid. Disse tre profesjonene er barnevernspedagog, sosionom og vernepleier. Fokuset på oppdeling og avgrensning av profesjonene, samt profesjonenes posisjon og forhold til politikk er særlig interessant for min analyse. Messel hevder at «å ta utgangspunkt i definatoriske og til dels ahistoriske oppfatninger av hva profesjoner er og hvordan de handler, vil trolig ikke være like fruktbart som å studere forholdet mellom politikk og yrkesutøvelse i en historisk kontekst» (Messel, 2014, s. 563).

2.2 Idealer og realiteter

Jeg har som nevnt valgt å bruke begreper som idealer og realiteter for å finne frem til profesjonsidentiteten til sosialt arbeid på et institusjonelt nivå. Idealer og realiteter er et begrepspar som brukes både innenfor og utenfor academia. Begrepene dukket først opp i Yngvar Løchen bok *Idealer og realiteter i et psykiatrisk sykehus* fra 1965, som ble utgitt på ny i 1976. I boken beskrives og analyseres et mangeårig feltarbeid ved Dikemark psykiatriske sykehus. Boken tar for seg ulike behandlergruppers idealer og realiteter i arbeid med mennesker med psykiske lidelser. I Løchens forskning kom det frem at idealet på Dikemark psykiatriske sykehus handlet om behandling, men at realiteten dreide seg rundt ivaretagelse eller oppbevaring av pasienter. Han er ikke opptatt av harmonien i systemet, men spenningen. Prinsippet om «den diagnostiske kultur» fungerer som systembevarende, men også som en løsning på spenningen fordi den åpner for repressive og destruktive væremåter innenfor det psykiatriske sykehuset, samtidig legger den et slør over spenningen. I boken vokser det gradvis frem en forståelse av et komplekst system hvor kulturen gjør at faglige idealer ikke er mulig å realisere (Løchen, 1976).

Når jeg i min oppgave benytter meg av analysebegrepene *idealer* og *realiteter* bruker jeg det noe ulikt fra Løchen (1976). I Min oppgave forstås *idealer* som de bevisste og ubevisste forventningene om profesjonen sosialt arbeid innenfor sosialpolitikken, hvordan er eller bør sosialt arbeid være, forstått ut ifra et institusjonelt perspektiv. *Realiteter* er ment som hva sosialt arbeid faktisk gjør eller hvordan profesjonen forstås i virkeligheten, da med fokus innenfor sosialpolitikken (Løchen, 1976).

Å analysere idealer og realiteter innenfor ulike sosiale strukturer og organisasjoner er ikke noe nytt, og flere har gjort dette før meg, blant annet Kristin Buvik & Bergljot Baklien (2017). Jeg har latt meg inspirere av deres måte å forstå idealer på og hvordan de har forstått manglende samsvar med realitetene. I tillegg har jeg særlig funnet Lise Cecilie Kleppe, Kristin Margrete Heggen & Eivind Engebretsen (2015) sin studie om idealer innenfor sosialt arbeid nyttig med tanke på å sammenligne idealer og forståelser for profesjonen. Samlet har denne tidligere forskningen både gitt praktisk veiledning og faglig forankring til min studie.

Buvik & Baklien (2017) - Mellom idealer og realiteter på Dikemark asylmottak

Buvik & Baklien gjør en gjensnitt av Løchens (1976) studie av idealer og realiteter på et psykiatrisk sykehus. De utforsker hva som skjer når frivillige psykologers idealer møter realiteten på Dikemark asylmottak, de har basert seg på samtalegrupper med formål om å bedre beboeres psykososiale helse. Deres datamateriell handler også om observasjoner, feltsamtaler og kvalitative dybdeintervju. Idealene i deres studie handlet om et terapeutisk ideal og et godhetsideal, men rammebetingelser setter en stopper for psykologens handlingsrom og det terapeutiske idealet må vike for godhetsidealet. Dette resulterer i at både hjelpere og beboere må justere sine roller og forventinger før de kommer frem til en felles forståelse for samhandlingsrelasjonen.

Kleppe, Heggen & Engebretsen (2015) - Dual ideals and single responsibilities: A critical analysis of social workers' responsibility for the ideal of promoting justice at the individual and the societal level

Kleppe, Heggen & Engebretsen tar i sin artikkel opp hva som er forstått å være det unike kravet og idealet for profesjonene sosialt arbeid. Dette er å fremme endring på både individuelt nivå, samt samfunnsnivå. Imidlertid viser forskning at til tross for dedikasjon om et slik dobbelt ansvar, er det først og fremst problemer av individuell karakter som blir fokusert på, gjennom iverksettelse av tiltak og tjeneste på individuelle plan. Artikkelen utforsker pensumbøker på sosialarbeiderutdanningene og deres artikulering av ansvaret sosialarbeidere har for å fremme endring på begge nivå. Deres funn viser at pensumbøkene understreker idealet ved å trekke frem både individuelle og sosiale forhold som en del av ansvarsområdet til sosialarbeidere. Samtidig dekonstruerer bøkene det doble mandatet til sosialt arbeid når det faglige fokuset i praksis handler om å arbeide med enkeltindivider.

3. Metode

I dette kapitlet vil jeg begrunne mine metodiske valg, og gi en gjennomgang av de ulike fasene i min studie. Poenget med en slik gjennomgang er å vise hvordan tilnærmingen min og de metodiske valgene jeg har tatt har vært hensiktsmessige for å besvare problemstillingen for dette forskningsprosjektet. Etske vurderinger og hensyn blir diskutert, samt forskningsprosjektets styrker og svakheter.

3.1 Valg av forskningsmetode

Allerede da jeg begynte på masterutdanningen hadde jeg et ønske om å skrive en masteroppgave om sosialt arbeid innenfor politikk. Jeg fant en kvalitativ tilnærming som passende fordi den har som formål å utforske et fenomen ut fra forskningsobjektets perspektiv (Denzin & Lincoln, 2008). Det heter at:

Qualitative research is a situated activity that locates the observer in the world. It consists of a set of interpretive material practices that makes the world visible. These practices transform the world. They turn the world into a series of representations, including field notes, interviews...recordings and memos of the self. At this level, qualitative research involves an interpretive, naturalistic approach to the world. This means that qualitative research study things in their natural settings, attempting to make sense of, or interpret, phenomena in terms of the meanings people bring to them (Denzin & Lincoln, 2008, s. 4).

Jeg ønsket å få et innblikk i sosialt arbeid innenfor «den politiske verden» for å forstå fenomenet sosialt arbeid slik den ser det. I bunnen av min studie ligger dermed en fenomenologisk, hermeneutisk tilnærming. Dette innebærer i praksis å sette informanten i fokus og lytte fortolkende til det han/hun sier, for deretter å gjøre rede for fenomenet som er beskrevet. Det sentrale her er meningstolkning (Creswell, 2014; Kvale, 1997).

Opprinnelig hadde jeg en plan om å gjøre en feltstudie innenfor politikk, og snevret det raskt ned til å handle om en følgestudie av noen politikere innenfor felt som omhandlet sosialpolitikk. Problemstillingen var åpen og handlet nærmest kun om «Hva er sosialt arbeid sitt forhold til politikk?». Jeg hadde en avtale om å følge tre politikerne i rundt én måned hver, men så kom Kommunestyre- og fylkestingvalget og ingen av de planlagte kandidatene til følgestudiet ble valgt inn i sine representative politiske verv. Jeg stod uten informanter og måtte tenke annerledes.

3.2 Adgang til felt og informantutvalg

Valget av informantene måtte gjøres på bakgrunn av den foreløpig veldig åpne problemstillingen og jeg stilte nå følgende to krav til potensielle informanter: At de var sosionomer og at de hadde et forhold til sosialpolitikk. Jeg ønsket meg informanter med sosionombakgrunn som jobbet innenfor politikken for å utforske forholdet og hvordan de gjorde bruk av sosialt arbeid i sitt politiske virke. Etter mange søk på nett og samtaler med bekjente viste det seg å være flere sosionomer som også var politikere enn først antatt. Jeg sendte ut ca 15 forespørsler per mail og utnyttet meg av de bekjentskapene jeg hadde for å skape troverdighet i forespørselen. De aller fleste svarte, men dessverre hadde de færreste kapasitet til å delta i mitt forskningsprosjekt. Dette bidro til at jeg opplevde en begrenset adgang til feltet, som førte til at jeg endte med å utvide informantutvalget mitt.

Jeg valgte å inkludere sosionomer med ulike yrkesposisjoner da jeg så for meg at det kunne være interessant å se på sosialt arbeid innenfor politikken fra ulike perspektiv. Jeg fikk to politikere og to akademikere innenfor sosialpolitikk, alle utdannet sosionomer og de oppfylte derfor mine kriterier. Jeg tenkte at å inkludere informanter som forsket på sosialpolitikk kunne bidra til at jeg fikk en bedre innsikt og større forståelse for både sosialt arbeid og sosialpolitikk og etter hvert fant jeg ut at jeg også kunne gå til andre ender av utdannelsen: Til studentene på sosionomutdanningen. Jeg hadde en forutinntatthet om at all utdanning former ens forståelsesrammer og gir nye perspektiv. En forståelse om sosialt arbeid som kom innenfra, altså sett fra studenters perspektiv ville dermed være veldig «up to date». Samtidig hadde jeg min egen forforståelse og erfaring fra utdanningen i minne og jeg undret meg over hvordan dagens studenter forstod profesjonen. Å velge studenter og ikke ferdigutdannede og praktiserende sosionomer med arbeidserfaring ble plutselig veldig nyttig, nettopp fordi jeg ønsket å få frem et forventingsperspektiv om sosialt arbeid.

Det er skrevet mye om at utøveres opplevelser av profesjoner kan endres i det fag møter praksis (Ellingsen et al., 2015), dette tror jeg også er tilfelle. I tillegg var grunnutdannelsen sentral i formingen av profesjonsforståelsen min og jeg tenkte det kunne være noe likt for studentene i dag. Jeg valgte ikke å inkludere allerede utdannende sosionomer som jobbet på mer tradisjonelle arbeidsplasser for sosionomer, som Nav eller rusomsorgen, fordi jeg selv etter flere års erfaring som sosionom har merket at man ikke kan forbli upåvirket av strukturene rundt som politiske føringer, ledelse og samfunnet for øvrig, og man har et annet utgangspunkt for å reflektere over sosialfagets kvaliteter og utfordringer som ny enn som etablert. I tillegg er det også godt dokumentert hvorvidt profesjonsutøvere ute i praksis opplever ulike utfordringer tilknyttet politiske føringer eller lignende (Aamodt et al., 2019; Eriksen 2001). Jeg ønsket å gripe an problemstillingen fra flere hold, og selv om det ikke ble som først tenkt med bare politikere, endte jeg opp med et utvalg av informanter jeg tenkte ville gi mange interessante refleksjoner om forholdet sosialt arbeid har til sosialpolitikken.

Dette betyr at alle seks informantene jeg har intervjuet er eller er i ferd med å bli sosionomer, men de erfarer sosialt arbeid ulikt på grunn av deres posisjoner. To arbeider i politikken, to i akademia og to studerer til å bli morgendagens sosionomer. De har alle sitt virke i Oslo-området, dette kan bidra til at deres forståelse også er preget av storby-konteksten, men det er en antagelse jeg ikke har utforsket nøyere da jeg ikke finner det relevant for oppgavens fokus. Studentene går begge på bachelorutdanningen på Storbyuniversitet OsloMet, men på forskjellige år, forholdsvis andre og tredje år. Politikerne er representanter for ulike parti, og akademikerne er begge forskere og underviser på OsloMet. I etterkant ser jeg at dersom jeg hadde hatt mer tid og flere ressurser utenfor Østlandet ville jeg trolig funnet flere sosionomer som også var aktive innenfor politikken. Uansett så falt mitt informantutvalg på seks sosionomer som representerer ulike sosionomgrupper og institusjoner; politikken, akademia og utdanningen.

I ettertid ble jeg overrasket over hvor like beskrivelser og idealer de ulike sosionomgruppene hadde, jeg hadde en forventning på forhånd om at de ulike sosionomgruppene ville presentere ulike idealer for sosialt arbeid ut ifra deres posisjon innenfor feltet. Dette var nok basert på at jeg anså deres institusjoner som relativt forskjellige fra hverandre, men jeg ser i ettertid at dette nok var fordi jeg inntok en overanalyserende rolle. Uansett så kom første del av utvalget på plass etter noen mailkorrespondanser.

3.3 Gjennomføring av intervju

På grunn av min åpne problemstilling tenkte jeg at semistrukturerte intervjuer ville være en nyttig intervjumetode. Dette er fordi semistrukturerte intervju har som mål å hente inn beskrivelser av informantenes livsverden, med sikte på fortolkning av de fenomenene som er beskrevet (Kvale, 1997). Rent praktisk er semistrukturerte intervjuer en måte å intervju på i en mer samtalepreget form fremfor mer tradisjonell spørsmål&svare-form. Det er forholdsvis få planlagte spørsmål og intervjuguiden virker mer som en «huskelapp». Jeg hadde en liste over noen overordnede spørsmål og forslag til oppfølgingsspørsmål, jeg hadde en total på fire tema inkludert spørsmål under hvert; Info, utdanning, sosialt arbeid og sosialpolitikk. Jeg ønsket å begynne hvert intervju likt med en innledende påstand: «Det virker som det er få sosionomer som også er politikere. Har du tenkt noe på det?». Dette gjorde jeg fordi jeg ønsket å gi alle intervjuene en så lik inngang som mulig og fordi jeg ville få deres umiddelbare reaksjon på en slik påstand om dagens status. Intervjuene ble en relativt åpen samtale hvor jeg opplevde at temaene gled naturlig over i et skifte. Jeg justerte rekkefølgen på mine temaer alt ettersom informantene selvstendig tok de opp underveis. Mot slutten av intervjuene forsøkte jeg å summere opp mine tolkninger av deres svar for å forsikre meg om at jeg hadde forstått riktig og for å gi informantene en mulighet til å rette eventuelle feiltolkninger eller legge til mer informasjon. Dette førte frem, da jeg hadde blandet sammen detaljer tilknyttet utdanningshistorien til en informant, og flere av informant hadde mer på hjertet og fylte inn med sine betraktninger.

3.4 Metodiske betraktninger

I løpet av studien har jeg reflektert for meg selv om denne oppgaven lettere hadde latt seg løse gjennom å inkludere en større dokumentanalyse av flere standardtekster for profesjonen, dette er ikke fordi informantene ikke ga interessante og kunnskapsrike beskrivelser, men rett og slett fordi det ville bidratt til en større forståelse for profesjonen, når det er sagt kom jeg frem til at med tanke på tiden jeg hadde avveien ville det ikke la seg realisere.

Semistrukturerte intervjuer var nyttig og ga meg et stort datamateriale, derimot skulle jeg i ettertid ønske jeg hadde utarbeidet tydeligere og mer veltenkte spørsmål så intervjuene hadde fått litt mer struktur som gjorde de lettere å analysere. Det overrasket meg noe under analysen av datamaterialet at informantene til stadighet beskrev forholdet *mellom* sosialt arbeid og sosialpolitikk istedenfor å beskrive sosialt arbeid *innenfor*. Dette kan muligens skyldes at jeg

stilte spørsmål som ikke var tydelig nok eller at sosialt arbeid innenfor sosialpolitikken vanskelig lar seg beskrive og at det derfor var lettere å beskrive forholdet mellom dem. I ettertid ser jeg at det kan hende det hadde vært en fordel å ha en klarere problemstilling før intervjuene. Alt dette er gode erfaringer jeg tar med meg videre.

Andre svakheter med semistrukturerte intervjuer er at de ikke tillater en fullstendig sikker konklusjon på hvordan noe egentlig er, som jo kan være særlig uheldig når jeg forsøkte å søke samsvar mellom idealer og realiteter. For så vidt kan fullstendig sikkerhet være vanskelig å oppnå ellers og særlig innenfor kvalitativforskning hvor informantene i større grad kan bevisst velge hva og hvordan de svarer fremfor eksempelvis kvantitative undersøkelser med avkrysningskjema. Min studie har også en svakhet i at den ikke er lett etterprøvbart for andre forskere (Everett & Furseth, 2004). Derimot er mine funn på et strukturelt nivå noe som gjør det mulig å studere de ikke nødvendigvis bare tilknyttet fagfeltet sosialpolitikk. De mer forskningsetiske betraktninger jeg gjorde meg før, under og etter intervjuene vil videre bli diskutert.

3.5 Forskerens rolle

Cato Wadel (2014) skriver at å forske på egen kultur medfører noen tilknyttede utfordringer. Det kan være som at forskerens kjennskap til forskningsfeltet bidrar til tatt-forgittheter. Det vil være elementer, fenomen, ulikheter og likheter som forskeren enten tar for gitt eller rett og slett overser. Wadel (2014) kaller det «å være sosiolog på seg selv» eller å være «sin egen informant». I mitt tilfelle er jeg ikke direkte i samme posisjon som informantene, da jeg verken er en forsker, underviser eller aktiv politiker. Derimot er jeg en student og driver med politisk påvirkningsarbeid innenfor en organisasjon ved siden av studie og sosionomjobb. Samtidig er forskningen utført i samme by som jeg bor, med akademikere og studenter ved samme utdanningsinstitusjoner og jeg blir dermed «tett på» forskningsenhetene. Dette kan som Wadel (2014) skriver bidra til tatt-forgittheter. Jeg har forsøkt å reflektere over egne synspunkter, antagelser og erfaringer for å være dem bevisst. Når det er sagt tror jeg det er vanskelig å «nullstille» seg i en forskningssituasjon, og Sandra Harding argumenterer blant annet for at så lenge forskeren er åpen om sitt standpunkt eller politiske agenda så blir forskningen «sann» eller objektiv (Hentet fra Holst, 2008). Jeg har ingen politisk agenda med min forskning. Når det er sagt ønsker jeg flere sosionomer synlig i politikken enn det er nå. Det kan også tenkes at det var en fordel at jeg hadde grunnleggende kunnskap om temaet på

forhånd og at det kan ha gitt meg noen synspunkter jeg ikke ellers ville hatt, totalt sett opplever jeg ikke at mine standpunkt har svekket min objektivitet som forsker.

I tillegg hadde jeg som nevnt en forutinntatthet basert på erfaringer jeg har gjort meg både under utdanningen og senere i arbeid som sosionom. Min erfaring var at sosionomer må bøye seg for sosialpolitiske føringer. I tillegg opplevde jeg selv at sosionomutdannelsen hadde lite politisk fokus og i senere arbeid har jeg opplevd at sosialt arbeid og sosialfaglig kompetanse kritiseres i politiske sammenhenger. Det er likevel viktig å nevne at oppgavens noe kritiske blick er mitt og at informantene i min studie ikke nødvendigvis mener forholdet sosialt arbeid har til sosialpolitikk er ensbetydende dårlig. Forholdet byr på flere tilfredsstillende elementer, likevel er det de problematiske sidene jeg har valgt å fokusere på da jeg opplever at spenning fremfor harmoni dominerer beskrivelsene til sosionomene, samt at de uttrykker et forbedringspotensial rundt dagens situasjon. Det er nærmest en utømmelig liste av ulike kombinasjoner av fokuspunkter å trekke ut av informantenes fortellinger, men jeg har forsøkt å vektlegge de delene av deres beskrivelser som er mest fremtredende. Jeg har valgt ut de delene som jeg mener belyser min problemstilling på en best mulig måte, og er med det klar over at det er min subjektive mening som i stor grad bestemmer oppgavens fokus.

3.6 Forskningsetiske betraktninger

En forskningsetisk betraktning er at jeg forsket på eksperter versus likesinnede. To tredjedeler av mine informanter kan regnes som eksperter innenfor politikk og academia, mens den siste delen utgjør mine likesinnede i form av studentstatus. Det var viktig for meg at informantene følte seg respektert av meg, uavhengig av deres posisjon. Tillitt er et viktig moment i et slikt prosjekt, og jeg forsøkte etablere dette ved å uttrykke min takknemlighet for at informantene kunne delta, men også ved å vise min genuine interesse for deres synspunkter, via at alle informantenes beskrivelser og forståelser var like viktig som bidrag til min oppgave, slik som at studentenes synspunkter anser jeg som like nyttige som deres læremestere, akademikerne. I tillegg var en forskningsetisk betraktning hvordan ivaretagelse av anonymitet skulle sikres. Før intervjuet startet fikk informantene et skriftlig informasjonsskriv om prosjektet og hva intervjuet skulle brukes til, samt at deltagelse i prosjektet var frivillig og med mulighet til å trekke seg uten konsekvenser for dem. Alle informantene signerte skrevet og jeg mailet de en kopi i etterkant av intervjuet. I kvalitativ metode behandler man datamateriale som dreier seg om konkrete enkeltindivider. I mitt prosjekt er noen av informantene en del av den offentlige

sfære, da innenfor politikk. Det er ikke altfor mange sosionomer som er synlig ute i den offentlige debatten, og det kan i den forbindelse være utfordrende med anonymisering, men dette var også informantene innforstått med. Som en del av anonymiseringen har jeg derfor valgt å ikke vektlegge faktorer ved informantene som handler om kjønn, alder, arbeidsplass, studiested eller partipolitisk tilhørighet. Også detaljerte beskrivelser om arbeidserfaringer og faglige eller politiske oppnåelser har jeg valgt å utelate for å bevare informantenes anonymitet. Jeg har konsekvent valgt å ikke skille på informantene innad i de ulike sosionomgruppene for å forsøke å møte kravet om anonymitet ytterligere, i tillegg gir det meg et større sammenligningsgrunnlag mellom gruppene. Når alt dette er sagt er det likevel sannsynlig at jeg har oversett noen identifiserende faktorer og dermed kan det hende at leser vil gjenkjenne elementer fra informantens svar. Svekket anonymitet er helt klart en av svakhetene ved kvalitativ metode, om ikke den største ulempen.

Skjønnsutøvelse har vært et overordnet forskningskonsept i sosialt arbeid. Skjønnsutøvelse er like kompleks som sentralt i sosialt arbeid, men jeg vil ikke gå inn på det i min oppgave. Dette er fordi skjønnsutøvelse handler i stor grad om utøvelsen av faget på et utøvernivå. Dette betyr ikke at jeg ikke anerkjenner og er klar over at dette er en stor og viktig del av profesjonen og at å ikke inkludere dette perspektivet kan føre til at min besvarelse ikke tar for seg hele profesjonsidentiteten i sosialt arbeid. Å ikke inkludere kjønn, er også gjort eksplisitt for å tilspisse fokuset ytterligere på profesjonen på et institusjonelt nivå.

Norsk senter for forskningsdata (NSD) ble konsultert i forhold til meldeplikt. Jeg sendte inn prosjektet og med tanke på at jeg først skulle gjøre en følgestudie ble jeg bedt om å utføre en Risiko og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse) i regi av universitetet, men da jeg meldte inn endring i forhold til nytt utvalg, falt dette kravet bort. Alle personopplysninger er anonymisert i det lagrede datamaterialet, samt at lydfiler ble slettet etter transkribering. Det transkriberte materialet er lagret på en passordbeskyttet PC og dette vil bli slettet etter at studien er avsluttet.

3.7 Transkribering, koding og analytisk fremgangsmåte

Transkribering

Intervjuene ble tatt opp på båndopptaker for å gjøre intervjusituasjonene mindre stressende med tanke på notering og for å sikre at all informasjon kom med. Transkribering var et tidkrevende prosjekt som jeg på forhånd hadde undervurdert, det tok både lang tid og krevde nøye konsentrasjon for å overføre det muntlige språket til tekst på en mest mulig identisk måte. For eksempel «kunstpauser» ved refleksjon hos informantene var vanskelig å overføre til tekst. I tillegg valgt jeg å ikke transkribere deler av informasjon da det var detaljert informasjon om personen i form av navn, publiseringer og yrkestitler. Jeg anså ikke dette som nødvendig detaljer.

I løpet av arbeidet med transkribering og meningsfortetting kom det ytterligere frem at intervjuet innimellom fløt over i andre tema, detaljer utenfor oppgavens fokus og lignende. Dette virket å ha noe med at jeg ikke hadde en klar nok intervjuguide i tillegg til at jeg opplevde jeg at jeg svært ofte bekreftet og sa meg enig med det informantene hadde av beskrivelser og synspunkter. Dette kan ha påvirket negativt i den forstand at jeg ikke inntok et mer kritisk perspektiv og gravde mer i det informantene sa, på den andre siden kan det ha bidratt til at informantene fortalte mer og mer detaljert ettersom de fikk positiv respons på sine betraktninger.

Datamaterialet

Datamaterialet mitt er to delt. Hoveddelen utgjør intervjuene med sosionomene og det er disse som er vektet mest i analysen. I løpet av intervjuene nevnte flere av informantene flere tekster, og særlig to av de gikk igjen. Dette var Det yrkesetiske grunnlagsdokumentet (Fellesorganisasjonen [FO], 2019) og Rammeplan for 3-åring sosionomutdanning (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2005). På grunn av dette valgte jeg å inkludere en dokumentanalyse av disse tekstene i tillegg. Disse standardtekstene representerer også institusjoner som regjeringen og fagforeningen og de utgjør et godt supplement til informantenes bidrag.

3.8 Analysestrategi og fremgangsmåte

Jeg valgte å bruke en analysestrategi som var teoridrevet, noe som betyr at det er teori som legger grunnlaget for hvordan man går frem å analysere. Jeg var inspirert av Løchen (1976) og fant hans analysebegrep interessante og nyttige for min problemstilling. Jeg valgte dermed å rydde datamaterialet mitt inn i *idealer* og *realiteter*, og på den måten analysere frem noen hovedfunn. Analysen har likhetstrekk med den hermeneutiske prosess, men jeg har ikke fulgt en bestemt oppskrift. Konkret så ble datamaterialet mitt ble analysert i fire overordna fortolkningsrunder.

Den *første* runden utførte jeg en helhetlig gjennomlesning av de transkriberte intervjuene hvor formålet var å sortere overordnet i idealer. Jeg brukte en fargetusj og streket under alt jeg mente var idealer eller av idealistisk karakter.

Den *andre* runden utførte jeg på likt vis som første runde, men istedenfor søkte jeg etter realiteter og brukte en annen tusjfarge. Realiteter var vanskeligere å analysere frem fordi de fremstod ved første øyekast som virkelighetsbeskrivelser, men så inneholdt de en del normative beskrivelser om profesjonen og forklaringer som minnet mer om idealer.

Tredje runde noterte jeg tematisk ned ord og utsagn underveis, da i forhold til referanser til andre institusjoner, hendelser, verk og lignende. Det var her standardtekstene dukket opp og det ga mening å se nærmere på deres betydning for idealenes dannelse. Jeg utførte en form for dokumentanalyse av standardtekstene *Det yrkesetiske grunnlagsdokumentet* (FO, 2019) og *Rammeplan for 3-åring sosionomutdanning* (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2005). En mer utfyllende analyse om dokumentenes innhold vil bli presentert under analysekapittelet, og jeg vil nå kun vise den analytiske fremgangsmåten rent praktisk. Først må det nevnes at dokumentene er av varierende lengde, det yrkesetiske grunnlagsdokumentet er på kun ni sider, mens Rammeplanen er på 34 sider, når det er sagt mener jeg deres lengde ikke er av betydning for dannelsen av idealer og jeg har forsøkt å vekte de like mye i analysen. Jeg startet dokumentanalysen med å lese gjennom dokumentenes formål, samt det som stod om sosialt arbeid sitt formål. Dette var for å skape en forståelse av tekstenes overordna fokus. Deretter søkte jeg gjennom dokumentene etter ordene «politikk», «sosialpolitikk» og «sosialpolitisk» og fant at begge dokumentene hadde utfyllende underkapitler om sosialpolitikk. I tillegg søkte jeg gjennom dokumentene og fant at begge to

hadde overskrifter som inkluderte ordet «helhetssyn», og som videre påpekte sosialt arbeid og sosionomers helhetlige tilnærming og evne til å se sammenhenger i arbeid med mennesker. Etter hvert kom det tydeligere frem at idealene som informantene beskrev også var å finne igjen i standardtekstene jeg hadde lest.

Den *fjerde* og siste fortolkningsrunde innebar en mer abstrahert og teoretisk forståelse hvor funnene ble diskutert i lys av teori og tidligere forskning. Jeg måtte her sette meg nøye inn i profesjonsteori noe jeg fant utfordrende fordi det er så mange like begreper og ulike forståelser på samme begreper, noe som gjør det hele forvirrende. Deretter valgte jeg å benytte meg av teori om profesjonsidentitet i fortolkningen og drøftingen av funnene fordi idealene skapte et slags bilde av en identitet jeg fant spennende å utforske nøyere. Dette er prosessen som til slutt førte frem til det som nå er denne oppgaven.

For å tydeliggjøre videre fokus i oppgaven, skal jeg altså studere profesjonen sosialt arbeids identitet ut ifra en institusjonell forståelse. Med andre ord hvordan profesjonen forstår seg selv og dens innhold, samt prosessen når profesjonen forsøker å skape seg selv ovenfor brukere, oppdragsgivere, nye medlemmer eller samfunnet for øvrig. Det er altså sosialt arbeids profesjonsidentitet som er fokus i min oppgave. Det er dannelsen av profesjonsidentiteten til sosialt arbeid ut ifra idealer og realiteter for profesjonens forhold *til* andre felt, her sosialpolitikk jeg skal studere. Jeg skal dermed ikke studere den enkelte profesjonsutøvers dannelse av personlig profesjonsidentitet gjennom eksempelvis selvutvikling.

4. Analyse og drøfting

Søket etter idealer og realiteter har drevet min studie fra start til slutt, og Løchens (1976) idé om begrepsparet idealer og realiteter er grunnlaget for min analyse i tillegg til teori om profesjonsidentitet som presentert i teorikapittelet. Analysen bygger i hovedsak på informantens forståelser og beskrivelser av sosialt arbeid innenfor sosialpolitikk, men idealene er både basert på informantenes forståelse i tillegg til idealer om profesjonen slik det blant annet kommer til uttrykk i standardverker for sosialt arbeid og sosionomutdanningen. Dette er gjort med tanke på koblingen til profesjonsidentitet som vil bli diskutert på slutten av analysekapittelet, hvor teori hevder man må se etter profesjonsidentitetens dannelse i mer enn bare artikulerte idealer. Man må også se til profesjoners med- og motspillere, samt det mer historiske rundt profesjoner. Kapittelet er for øvrig delt inn i tre deler – første del tar for seg en presentasjon av funnene for hva som er idealene for sosialt arbeid innenfor sosialpolitikk. Andre del tar for seg realitetene - hvordan informantene opplever profesjonen innenfor sosialpolitikk og politikk generelt i virkeligheten, og dette sett i lys av idealene. Deretter kommer kapittelets tredje del som utgjør en drøfting av idealene i møte med realitetene, samt om hvilken betydning idealene og realitetene har i dannelsen av profesjonsidentiteten til sosialt arbeid. Funnene jeg har valgt å vektlegge er etter min mening de som egner seg best for å belyse oppgavens problemstilling.

4.1 Sosialt arbeid og sosialpolitikk

Informantene beskrev hva de forstår som sosialt arbeid og hva som forstås som sosialpolitikk og forholdet dem imellom. Jeg ønsker å inkludere de mer isolerte beskrivelsene av «hva som er hva», da jeg mener det er grunnleggende for videre analyse og generelt virker oppklarende. Når det er sagt må det nevnes at både informantene og jeg er innforstått med at sosialt arbeid har mange idealer, karaktertrekk og egenskaper tilknyttet sin profesjon med innhold og utøvelse, og at oppgaven bare tar for seg en bestemt del av dette. Jeg har valgt først å presentere sitatene alene med ønske om at informantene skal komme til ordet først på egne premisser, dette er både av respekt for deres synspunkter og fordi det blir lettere for leseren å skille mellom datamaterialet og min, forskerens fortolkning av informantenes svar. Jeg vil senere i oppgavens drøftingsdel trekke frem sitatene igjen. Men først, slik beskriver sosionomgruppene sosialt arbeid og sosialpolitikk:

Studentene:

For meg er sosialt arbeid definert i ett ord, å forebygge og løse sosiale problemer. Det er sosialt arbeid for meg...Sosialpolitikken mener jeg skal være med på å utjevne sosiale forskjeller blant mennesker. Vi som utøver sosialt arbeid skal med de virkemidlene vi har til rådighet forsøke å utjevne de sosiale forskjellene (Student).

Å se det mellommenneskelige og personen, å forstå helheten er sosialt arbeid for meg...og sosialpolitikken er hvilke føringer man legger på hvordan man skal nå målene, så det blir på en måte en arbeidsbeskrivelse (Student).

Politikerne:

For meg er sosialt arbeid de enkeltmøtene med mennesker og utøve hjelp innenfor velferdsstaten. Sosialpolitikk er bestemmelser om hvordan velferdsstaten skal se ut og rammene for det sosialfaglige arbeidet (Politiker).

På kirkelig vis kalles sosialt arbeid, diakoni. Det er i praksis det samme. Handler om å se folk. Man sitter ikke med fasit, men det betyr noe at du lytter og viser respekt. Sosialt arbeid er et fag. Er du ansatt for å utøve det faget i ulike sammenhenger...er du styrt etter hva disse stedene har av lovgivning...Sosialpolitikken er det samfunnet drøfter i stort og i samfunnsdebatten. Det er det samfunnet ordner gjennom lovgivning (Politiker).

Akademikerne:

(...) Så tenker jeg på sosialt arbeid som implementering av sosialpolitikk. Det er det. Men det er mer også. Man implementerer lov om sosialtjenester og trygdelover, og

forvalter det. Men man forvalter også et sett med redskap som en bruker for å hjelpe folk slik at de selv bedre kan takle livet, motstand og økonomien (Akademiker).

«Studenter får til og med undervisning i å fatte vedtak. Det er jeg litt betenkt for [om er sosialt arbeid]...jeg mener det er på grensen til etatsopplæring, det å lære ut detaljene i kommunal saksbehandling (Akademiker).

Det er ikke ett konkret svar å tolke ut ifra informantenes beskrivelser. Sosialt arbeid beskrives som et tanke sett, et fag eller et arbeidsverktøy brukt for å hjelpe mennesker. Noe mer konkret forstås sosialpolitikken som, beskrivelser som bestemmelser og lovgivning blir brukt. Samtidig er sosialpolitikken å regne som det samfunnet drøfter i stort og i samfunnsdebatten. Sosialt arbeid sitt forhold til sosialpolitikken kan forstås som et implementeringsprosjekt hvor sosialpolitikken er *det* som bestemmer, imens sosialt arbeid *den* som utfører. Informantene mener det ligger politiske føringer som skaper retningslinjer for utøvelsen av faget, men samtidig er det sosialt arbeids relasjonelle kompetanse og helhetlige forståelse som også trekkes frem. Dette er i samsvar med annen forskning på forholdet som bekrefter at sosialt arbeid står i et spenningsfelt mellom hjelp og kontroll, både i form av å gi hjelp til sine brukere men samtidig utøve en kontroll over de i form av at de overholder regler og kriterier bestemt av sosialpolitikken. Samtidig er sosialt arbeid under en kontroll i form av at politikken legger føringer på det arbeidet som utføres (Ellingsen et al., 2017; Levin, 2004). Videre trekker informantene frem at sosialt arbeid handler om å løse og forebygge sosiale problemer, og å møte mennesker med respekt og annerkjennelse. Sosialt arbeid ser helheten i samfunnet og samtidig har fokus på verdier som solidaritet. Her kommer det frem et dobbelt ansvar eller mandat som Kleppe et al. (2015) snakker om i sin studie, sosialt arbeid har både et ansvar for individer og for samfunnet.

4.2 Idealer

Idealene for sosialt arbeid innenfor sosialpolitikken er sentrert rundt et samfunnsansvar. Ut ifra noen standardtekster for sosialt arbeid kombinert med beskrivelsene til informantene har jeg forsøkt å analysere frem og samle noen idealer om profesjonen sosialt arbeid innenfor sosialpolitikk. Jeg vil først gi en rask gjennomgang av de, før jeg videre vil utfyllende ta for meg en og en av idealene. Jeg har navngitt det jeg tolker som det mest fremtredende idealet: *Idealet om samfunnsmandatet*, i tillegg kommer *idealet om helhetstenkningen* frem. Til sist fant jeg *idealet om partipolitisk nøytralitet* fra sosialt arbeids side, men dette kom tydeligst frem hos to av sosionomgruppene, akademikerne og politikerne. Idealene om *samfunnsmandatet og helhetstenkningen* må ses i sammenheng og handler i stor grad om hva som er eller burde være profesjonens bidrag til sosialpolitikken. Det siste idealet om *partipolitisk nøytralitet* handler om hvordan sosialt arbeid posisjonerer seg i det politiske landskapet, da ikke bare innenfor sosialpolitiske spørsmål, men innenfor all politikk. Jeg har valgt å inkludere dette idealet til tross for at det handler om politikk generelt, dette er fordi jeg mener det setter søkelyset på et ideal for profesjonen sosialt arbeid som ikke nødvendigvis er så ofte debattert, men som jeg mener absolutt er viktig å utforske.

Først vil jeg presentere en kort dokumentanalyse av standardtekstene jeg har tatt utgangspunkt i fordi de ble trukket frem av informantene i intervjuene. Vi skal innom standardtekstene fordi de representerer to institusjoners beskrivelse av sosialt arbeid, både fagforeningen og staten i form av Utdannings- og forskningsdepartementet. Disse er med på å legge grunnlaget for yrkesetikken og verdiene som gjelder for sosialt arbeid, samt hva profesjonen skal inneholde rent fagmessig. På denne måten er begge institusjonene med sine tilhørende tekster med på å danne grunnlaget for idealer om hvordan profesjonen sosialt arbeid forstås innad og utad.

4.2.1 Skriftliggjorte idealer og etikk

Det yrkesetiske grunnlagsdokumentet

Det yrkesetiske grunnlagsdokumentet er et kjent dokument innenfor sosialt arbeid i Norge (FO, 2019). Yrkesetikk regnes som grunnlaget for profesjonene og sier noe om «hvem man er og vil være» som profesjon (Eriksen, 2001, s.99). Det grunnlagsetiske dokumentet er opprinnelig videreutviklet fra de yrkesetiske retningslinjene for sosionomer fra 1967. Dokumentet ble utarbeidet av Fellesorganisasjonen (heretter kalt FO) som er en fagforening og profesjonsforbud for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere, og

gjelder fortsatt i dag for de nevnte profesjonene. I 2019 kom det en oppdatert utgave av grunnlagsdokumentet, hvor det blant annet er listet opp forventinger til ansvarsområder for alle de nevnte profesjonene, jeg velger å videre bare bruke «sosionom» når omtaler profesjonene for å forenkle det. Det står blant annet i Det yrkesetiske grunnlagsdokumentet at:

Profesjonsutøveren blir gjennom sitt arbeid kjent med en rekke forhold som skaper problemer for enkeltmennesker eller grupper, og har et moralsk ansvar for å gjøre disse forholdene kjent. Han/hun har et ansvar for at forhold som skaper sosiale problemer og bidrar til sosial utstøting eller uverdige livsvilkår, får samfunnsmessig oppmerksomhet (FO, 2019, s.13).

Videre står det at sosionomer skal inneha et kritisk blikk på samfunnsstyrte verdier og rammer, med det forplikter de seg til å påvirke rammebetingelsene for det sosialfaglige arbeidet. For det tredje skal sosionomer melde ifra om tiltak- og tjenestefeil. Dette skal ivaretas samtidig som det stilles krav til den enkelte sosionom om lojalitet overfor politiske føringer og beslutninger, blant annet når det gjelder organisatoriske og økonomiske rammer. Det yrkesetiske innenfor sosialt arbeid er altså et viktig og stort ansvar for sosionomer, og grunnlagsdokumentet inneholder tydelige forventninger til et samfunnsansvar (FO, 2019). Det er ikke bare for ferdigutdannede sosionomer dette samfunnsmandatet gjelder, det spiller også en sentral rolle på sosionomutdannelsen.

Rammeplan for sosionomutdanningen med forskrift

I 2005 kom en *Rammeplan for 3-årig sosionomutdanning* fra Utdannings- og forskningsdepartementet (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2005), med den kom en tilhørende forskrift; *Forskrift til rammeplan for sosionomutdanningen* (2005), denne ble endret i 2019 til å hete *Forskrift om nasjonal retningslinje for sosionomutdanning* (2019), endringen ble gjort for å «sikre et nasjonalt likeverdig faglig nivå, slik at kandidatene som uteksamineres, har en felles sluttkompetanse, uavhengig av utdanningsinstitusjon» (Forskrift om nasjonal retningslinje for sosionomutdanning, 2019).

Det står i Rammeplanen at formålet med sosionomutdanningen er «å utdanne brukerorienterte og reflekterte yrkesutøvere som er kvalifiserte til å arbeide med å forebygge, løse eller redusere sosiale problemer» (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2005, s. 16). Dette er fordi:

Sosialpolitiske mål og prioriteringer påvirker livsvilkårene til ulike grupper i samfunnet. Sosionomer skal bidra til at samfunnet gjennom sosiale hjelpeordninger fremmer befolkningens evne og muligheter til å mestre sine livsoppgaver, og til at sosiale problemer forebygges. (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2005, s.14).

Fokuset er på å forebygge sosiale problemer, og ettersom Rammeplanen hevder at sosiale problemer oppstår og utvikles i en større sosial sammenheng, bør de også løses og forebygges på det nivået de har oppstått. Dette betyr at sosiale institusjoner, organisasjoner, lokal- og storsamfunn også er sosionomers målgruppe. I tillegg tar Rammeplanen for seg en rekke aspekter ved profesjonen som omhandler individuelt sosialt arbeid, som relasjonell kompetanse og personlig endringsarbeid, men også flere sosialpolitiske aspekter. Profesjonens kandidater skal jobbe med å synliggjøre og motvirke strukturer i samfunnet som svekker menneskers mulighet til deltagelse og deres livsvilkår og som skaper sosial ulikhet. Samtidig skal kandidater til profesjonen inneha en forståelse for sammenhengen mellom individuelle problemer og den samfunnsmessige konteksten de oppstår i. Sosionomer skal blant annet tilegne seg kunnskap om hvordan de selv kan påvirke helse- og sosialpolitikken. (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2005). Disse beskrivelsene sammenfaller med det i det Yrkesetiske grunnlaget, begge tekstene beskriver det samfunnsansvaret sosialt arbeid som profesjonene har, noe som sammen med informantenes beskrivelser utgjør idealet om samfunnsmandatet.

4.2.2 Idealet om samfunnsmandatet

Det mest fremtredende idealet om sosialt arbeid innenfor sosialpolitikken handler nettopp om profesjonens samfunnsmandat. Et mandat forstås her som en fullmakt til å forvalte og bestemme saker innenfor et bestemt område (Stray, 2011). Sosialt arbeids samfunnsmandat kan derfor forstås som en fullmakt samfunnet gir sosialt arbeid til å forvalte, påvirke eller bestemme noe som samfunnet ønsker at skal bestyres. Historisk sett kommer dette allerede til

syne med Addams tenkning om et samspill mellom individ og samfunn og hennes tro på å endre samfunnsbetingelsene mennesker levde under for å bedre deres livssituasjon (Levin, 2014). Dermed kan man si at Addams sitt samfunnsfokus på en måte la grunnlaget for mye av det vi i dag kjenner igjen som det samfunnsorienterte innenfor sosialt arbeid, og dette er nok forklaringen bak at man kjenner igjen mye i nyere tekster, hvor forventningene til sosialt arbeid er nedfelt.

Det ble tydelig under analysen av datamaterialet at sosionomgruppene er relativt samstemte når det gjelder idealet for sosialt arbeids forhold til sosialpolitikk. De innledende sitatene i analysen kan forstås som beskrivelser om mer overordnede idealer for sosialt arbeid, men vitner også om det samfunnsorienterte. Informantene nevner forebygging og bekjemping av sosiale problemer, utøvelse av hjelp innenfor velferdsstaten og implementeringen av sosialpolitikk som overordnede oppgaver for sosialt arbeid. De kommer også med mer eksplisitte beskrivelser om samfunnsmandatet og dets innhold videre i intervjuene. En av akademikerne sier: «Sosialt arbeids samfunnsmandat handler jo om å si ifra og å være en aktør og påpeke skeivheter og dysfunksjoner i velferdsstaten». Også en annen akademiker beskriver forventningen til sosialt arbeid som vitner om dette samfunnsmandatet:

«På et vis har vi som er utdannet i dette, om ikke et krav så i hvert fall en forventning på oss til å bidra til positiv samfunnsutvikling. Det er politikk, det handler om politikk. Dette med å se kritisk på ulikhet og muligheter til å bruke og ha bra livsvilkår og livsutfoldelse. Det kjenner jeg at vi har, det er en slags forventning og krav på oss at vi skal bidra i det. I de internasjonale og nasjonale dokumentene der blir det tydelig, i definisjonene av sosialt arbeid og yrkesetikken. Det ligger noen sterke forventninger til hva vi skal holde på med, både praktisk og akademisk virksomhet» (Akademiker).

Disse forventningene til hva sosialt arbeid skal stå for, bidra med og kjempe for vitner tydelig om et samfunnsmandat. Informantenes beskrivelser er i samsvar med det som kommer frem i standardtekstene og Addams sin filosofi. I tillegg samsvarer dette funnet også med annen forskning på feltet, Kleppe, et al. (2015) skriver i sin studie at sosialt arbeid er en profesjon som kan karakteriseres med et dobbelt mandat. Man har ansvar for å bidra til rettferdighet på

både et individuelt og et sosialt nivå. Dette kan minne om et samfunnsmandat. Dermed har jeg i min studie funnet at et samfunnsmandat utgjør et sentralt ideal for sosialt arbeid innenfor sosialpolitikk som altså handler om at sosialt arbeid skal fremme og bidra til at sosiale forhold og problemer får sosialpolitikken og samfunnet for øvrig sin oppmerksomhet. De innledende sitatene fra informantene tegner også et bilde av at sosialt arbeid ser «helheten» i samfunnet og sosiale problemer.

4.2.3 Idealet om en helhetstenkning

Å både være investert, engasjert og involvert i samfunnets forebygging og bekjemping av sosiale problemer, men samtidig ha fokus på det individuelle og relasjonelle arbeidet er ofte det som blir kalt spenningsfeltet i sosialt arbeid (Levin, 2014). Dermed var det ikke overraskende at *Idealet om en helhetstenkning* kom frem i min studie. Idealet favner bredt og innebærer profesjonens kunnskap om alt fra det relasjonelle til det strukturelle i den sosiale verden. Ideen om at sosialt arbeid har en helhetstenkning var særlig i vinden mot slutten av 1980-årene. På den tiden var det stor tro på at sosialt arbeid skulle kjennetegnes ved sin helhetstenkning. Man skulle møte utsatte individer, grupper og familier med å ha et helhetssyn på deres situasjon (Kroken, 2013). En slik tenkning kan gjenkjennes i informantenes forståelse av sosialt arbeid innenfor sosialpolitikk, blant annet i analysens innledende sitater snakker en student om at sosialt arbeid er «å se helheten».

Hos informantene strekker også denne helhetligtenkning seg lenger og rundt forståelsen av sosiale problemer og forebygging og bekjempelse av det, en akademiker sier at sosialt arbeid ivaretar «et slags helhetsperspektiv på levekår og livsbetingelser». Forstås å forebygge sosiale problemer som «å hindre at uønskede tilstander oppstår eller forverrer seg» (Bunkholdt & Sandbæk, 2008, s. 151). Må altså profesjonen besitter kunnskap om og kompetanse på å forstå de bakenforliggende faktorene til eksempelvis ungdomskriminalitet, nettopp for å kunne forhindre det. Idealet om en helhetstenkning handler dermed om at man best møter og forstår sosiale spørsmål og problemer ved å inneha en helhetligtenkning, som inkluderer å se en person eller gruppe i den større situasjonen de befinner seg i. En av politikerne gir et eksempel på hvordan sosialt arbeid ser «helheten» i avgjørelser av politiske spørsmål som er avgjørende for menneskers livssituasjon:

Også tror jeg på den helhetstenkningen man lærer på sosialt arbeid. Eksempelvis om arbeidsavklaringspenger, skal man kutte i AAP eller ikke. Da tenker jeg at det må først ses i sammenheng med helsesituasjon, bosituasjon, og så videre. Det er ikke bare én ting, mennesker er jo komplekse (Politiker).

En annen politiker mener at sosialpolitikken og politikere kan dra nytte av sosialt arbeids helhetlige forståelse og arbeidsmåte fordi «Du kan ikke dele opp mennesker i små deler...og vi [politikere] kan ikke brase inn i familier og tro vi vet best...Vi er nødt å skjønne sammenhengene». Også i de overnevnte standardtekstene samt i noen av utdannelsens grunnbøker (Ellingsen et al., 2015; Hansen & Solem, 2017) kan man finne ideer og teorier om helhetstenkningen. Teorier som blant annet «personen i situasjonen», som enkelt sagt handler om det gjensidige påvirkningsforholdet som eksisterer mellom en person eller klient og hans/hennes omgivelser. Å oppnå endringer i et menneskes liv hviler derfor på innsikt og kunnskap om en persons relasjon til andre, samfunnet og institusjoner, dette er ganske likt som Addams filosofi (Fjeldheim, Levin & Engebretsen, 2015; Levin, 2004). Samlet sett skal sosialt arbeid både fokusere på endring på et individuelt plan, men også et samfunnsplan – samfunnsmandatet. Når profesjonen skal hjelpe individer med deres problemer, kan dette bare gjøres ved å inkludere et overordnet sosialt og samfunnsrettet perspektiv – man må ha en helhetstenkning (Kleppe et al., 2015). Oppsummert har de to nevnte idealene dermed en sammenheng og handler generelt om hva profesjonens rolle og bidrag i sosialpolitikken og samfunnet for øvrig er. Derimot handler det neste idealet om hvordan sosialt arbeid posisjoneres eller bør posisjonere seg i det politiske landskapet.

4.2.4 Idealet om partipolitisk nøytralitet

I min oppgave fremstår profesjonene sosialt arbeid som et politisk arbeid, og det er det nok delte meninger om, men slik det fremstår i intervjuene er det for informantene mine slik at sosialt arbeid er å regne for politisk. Det som derimot bør utforskes er ideen om at samtidig som sosialt arbeid er politisk orientert, er det også et ideal om at profesjonen er nøytral i forhold til partipolitikk, i hvert fall om vi skal tro akademikerne og politikerne jeg har intervjuet. Den ene politikeren er klar i sin tale: «Noen mener at fordi du er sosialarbeider må du bli sosialist. Det er noe sludder. Det er ikke sånn at én politisk retning har monopol på empati». Begge akademikerne sier seg enig i at sosialt arbeid ikke har en politisk retning, og

en akademikerne hevder at det er mulig for alle ideologier og politikker å utfolde seg innenfor sosialt arbeid, men er det egentlig det? Det skal vi se nærmere på i drøftingen. For å avrunde analysen om idealene er det altså et samfunnsmandat, en helhetstenkning og partipolitisk nøytralitet som samlet sett blir idealene for profesjonen sosialt arbeid innenfor sosialpolitikken. Disse sier noe om hva som er forståelsen av eller det normative ønsket om hvordan sosialt arbeid skal opptre innenfor sosialpolitikken, men hvordan er det i virkeligheten?

4.3 Realiteter

Jeg skal nå gi en presentasjon av realitetsbeskrivelsene til informantene om profesjonen sosialt arbeid innenfor sosialpolitikken. Realitetene er forstått som informantenes virkelighetsforståelse som er basert på deres posisjon, erfaringer og kontekst.

4.3.1 Svak posisjon i sosialpolitikken

Jeg opplever at den mest dominerende fremstillingen blant informantene handler om at sosialt arbeid har en svak posisjon innenfor sosialpolitikk. Her er det enighet blant alle sosionomgruppene, og en akademiker sier: «Sosialt arbeids posisjon i politikken tror jeg ikke er så sterk for tiden, det tror jeg ikke». Også en av politikerne sier at gjennomslagskraften for sosialt arbeid i dagens politiske debatt er nesten lik null, eller veldig lav. Dette har man også tidligere sett er tilfelle for sosialt arbeid som nevnt i innledningskapittelet. Det er en av studentene som knytter den svake posisjonen opp til sosionomers status, og sier han/hun opplever at sosionomer har en lav status blant politikere, og at det derfor er vanskelig å utøve innflytelse på politikere. Det at sosionomer har en lav status blant politikere er det flere av informantene som uttrykker et engasjement rundt og i den sammenheng trekker de frem begrepet «sosionomisere», de forklarer det slik:

Det er jo andre politikere som sier «sosionomisering av politiet», men da mener jeg at man ser da at folk vet ikke hva sosionomer driver med og det sosialfaglige perspektivet blir ikke inkludert...Det er jo blitt et skjellsord, «sosionomisering». Altså hvis jeg mener noe om for eksempel klima, så kan andre politikere si «hva vet da en

sosionom om klima». Folk ser litt ned på sosialt arbeid. Ingeniører kan si at «vi sosionomer bare snakker med folk og ser ikke realiteten». Mens de hele tiden mener noe om menneskelige relasjoner, fordi mennesker er noe alle kan mene noe om. Sosialt arbeid blir ikke alltid anerkjent som fag, men alt henger sammen med alt da (Politiker).

En student trekker spesifikt frem statsministerens manglende forståelse for profesjonen:

Det er litt som når Erna Solberg snakker om å «sosionomifisere» problemer. Og at det er en dum ting og at vi bare bortforklarer. Jeg følger at mange bare ser det som er der og da, og ikke ser det i en kontekst og ikke vet hvorfor det er mye for eksempel ungdomskriminalitet. At de går rett på at straff er det riktige, men tenker ikke på forebygging og det som ligger bak (Student).

Informantenes beskrivelser styrker argumentet om at sosialt arbeid er svakt posisjonert innenfor sosialpolitikken. Det kan virke som det er en «trend» innenfor politikken å ikke anerkjenne sosialt arbeid og sosionomers kompetanse. Derimot forklares ikke denne svake posisjonen innenfor politikk alene med at noen politikere er kritiske til sosialt arbeids syn på kriminalitet og kunnskap om sosiale problemer. Den svake posisjonen kan også ses i sammenheng med at det er få sosionomer i samfunnsdebatten.

4.3.2 Få sosionomer i samfunnsdebatten

Jeg innledet alle intervjuene med å stille samme spørsmålet om hvorvidt det var få sosionomer i politikken eller ikke, en utfyllende forklaring finnes i metodekapittelet. Men en slik påstand hadde jeg ikke annet enn min egen antagelse som begrunnelse. Likevel mente alle informantene at det kunne vært bedre representert, men en akademiker og en politiker hevdet at mens det nok var få sosionomer i topp-politikken var det ikke sikkert det samme gjaldt innenfor lokalpolitikken. Likevel hevdet også de at sosionomene ikke var synlig nok innenfor politikk generelt. En politiker svarer klart at det er altfor få, og at man må engasjere flere,

for hvis ikke blir det sosialfaglige perspektiv borte fra samfunnsdebatten. En akademiker uttrykker et ønske, og sier:

Jeg kunne ønske representanter for sosialt arbeid var tydeligere ute og informerte og trakk opp utfordrende spørsmål og problemstillinger. Også kanskje oftere tok rollen som djevelens advokat egentlig i mer offentlige sammenhenger. Det er veldig sjeldent man ser sosionomer i debatten for eksempel, veldig sjeldent (Akademiker).

Også en student er enig i at det er få sosionomer fremme i politikken og stiller seg kritisk til dette:

Så tenker jeg med tanke på sosialt arbeid i sosialpolitikken, så er det litt rart at det ikke er mange sosionomer som er med på å utarbeide politikken. Vi er jo en stor del av Nav og sosialtjenesten. Så sitter det politikere med andre bakgrunner og utarbeider lover og politikk på den fronten. Det burde vært flere sosionomer (Student).

At det er få sosionomer innenfor politikken kan skyldes manglende tro på relevans både utad og innad i sosialt arbeid skal vi tro informantene. En akademiker knytter det opp mot tillitt og hevder at man kanskje har mindre tro på denne type profesjon enn tidligere, i tillegg sier en student:

Jeg føler at vi er en litt liten del av samfunnet. At det er veldig mange som tenker at arbeidslinja må strammes inn og tiltak, og da at sosionomer er litt for små til å kjempe imot. Ikke at det er sant, men jeg tror mange tenker sånn, og det er dumt...Kanskje det har noe med den tidsånden vi er i. Nå er det liksom individualisme, kapitalisme og økonomi, «Nå skal vi opp og fram», og at det fenger folk mer (Student).

På tvers av sosionomgruppene er det tydelig at alle mener at det i realiteten er for få sosionomer synlig i politikken, og at det er kritikkverdig med tanke på utarbeidelsen av sosialpolitiske tiltak og lover. Lover som vil omhandle individer, grupper og fenomen som sosialt arbeid særlig har kunnskap om. Det uttrykkes et ønske om at sosialt arbeid var tydeligere ute i politikken og fremmet utfordrende spørsmål og problemstillinger, noe som kan forstås som å utføre sitt samfunnsmandat for sosialt arbeid. Hvorfor det er få synlige sosionomer innenfor politikk er et sammensatt spørsmål, men det kan tenkes det også kan knyttes til utdannelsens fokus.

4.3.3 Sosionomutdannelsens manglende samfunnsfokus

Utdanningens fokus eller retning er noe som opptar informantene, sannsynligvis med tanke på at 4 av 6 befinner seg innenfor utdanningsinstitusjonen. Overordnet sett mener informantene at i realiteten har sosionomutdannelsen ikke et godt nok fokus på det strukturorientert inkludert politiske prosesser, samfunnsarbeid og aksjonspreget sosialt arbeid. Utdannelsen er mer «mainstream» nå enn før som en akademiker sier.

I Rammeplanen for sosionomutdanningen (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2005) står det at man blant annet skal utdanne yrkesutøvere som innehar en samfunnskritisk refleksjonsevne og sosialpolitisk kunnskap om forholdene til utsatte individer og grupper. En viktig forutsetning for å oppnå dette er treffende innhold i utdannelsen, hevder en av akademikerne. Akademikeren sier også at det manglende strukturorienterte fokuset er en konsekvens av profesjonens dreining mot det mer individorienterte perspektivet som oppstod som følge av at Freud og psykologien fikk en stor oppslutning innenfor profesjonen. En slik dreining mot det individorienterte fremfor det strukturorienterte bekrefte av annen forskning på sosialt arbeid av blant annet Aamodt et al. (2019), Levin (2004) og Løken (2013).

I tillegg slik analysens innledende sitat viste trekker informantene frem at det mer byråkratiske fokuset har fått større plass på sosionomutdanningen, noe som en av akademikerne uttrykker en betenkning rundt om er sosialt arbeid. Fokus på målstyring og forvaltningsarbeid innenfor sosialt arbeid har fått mye plass innenfor forskning de siste årene. Blant annet Øvreid (2018) og Eriksen (2001) skriver om fokuset på New Public Management med målstyring og forvaltning. Det er dette fokuset informantene mener har gått på bekostning av innhold som er mer rettet mot strukturer og politikk. Også studentene opplever

det strukturorienterte som mer fraværende på utdannelsen, en student kommer med sitt eksempel som hun/han mener illustrerer fraværet:

Barnevernet er mye debattert og det har vi hatt noen løse debatter om, men ikke så mye. NAV-skandalen har vi ikke hatt noe om for eksempel, det er ikke regissert noe fra lærernes side, så det føler jeg har gått hus forbi (Student).

En annen student forteller at studentene bare får noen «stikk her og der» om at de må fortelle om urett og stå opp for det de er uenig med i samfunnet, men ikke hvordan de skal gjøre det. Begge studentene mener dermed at undervisningen på sosionomutdannelsen hadde hatt godt av å ha et større fokus på det som skjer i samfunnet, og en student slår fast:

Jeg tror absolutt sosionomutdannelsen hadde hatt godt av å ha et større politisk fokus blant studentene og i undervisningen... For det første så gjør det oss mer kunnskapsrik. For det andre øker det dømmekrafta. For det tredje så blir vi flinkere til å reflektere over egen praksis, hvis vi har et politisk fokus. Fordi politikken legger jo føringer for hva vi kan gjøre og ikke i faget vårt. For det fjerde, kan man skape seg et nettverk politisk. Vi blir flinkere til å diskutere, debattere og argumentere (Student).

Dette samsvarer med det en politiker sier at «det sunt å diskutere politikk og ikke bare fylle utdannelsen med kunnskap om de tre nivåene til velferdsstaten og fylkestingets rolle». Dette er fordi store sosiale spørsmål som fattigdom er i stor grad påvirket av politikken hevder politikerene. Samlet sett kan realitetsbeskrivelsene vitne om en profesjon med svak posisjon og lav status i politikken, og om en utdanning som ikke lykkes i å inkludere det mer strukturorientert med politikk og politiske prosesser. Informantene avdekker en realitet eller realiteter om sosialt arbeid innenfor sosialpolitikken som vitner om noe annet enn idealene, og dette er blant annet noe av det som skal drøftes i oppgavens neste kapittel.

4.4 Mellom idealer og realiteter

Av flere årsaker kan det tyde på at flere av idealene ikke samsvarer med realiteten informantene forteller om. Løchen (1976) beskriver det manglende samsvaret som en kollisjon mellom realiteten og idealene. På den ene siden har man mulighetene, begrensningene og vilkårene for noe og på den andre siden har man ambisiøse mål, teorier eller ideologier. Problemer oppstår når det er et komplisert forhold mellom den ytre og den indre verden, og det blir en spenning mellom idealer og realiteter (Løchen, 1976). Dette er også tilfelle i min studie. Idealene om *samfunnsmandatet*, *helhetstenkningen* og *partipolitisk nøytralitet* kommer i stor grad innenfra sosialt arbeid, i form av standardtekster og av utøvere av sosialt arbeid og utgjør dermed den indre verden. Den ytre verden refererer til konteksten sosialt arbeid inngår i, her sosialpolitikken. Historisk har disse to verdenene hatt et komplisert forhold til hverandre noe som byr på spenning mellom idealer og realiteter (Aamodt et al., 2019; Ellingsen et al., 2015; Kroken, 2013; Levin, 2004).

4.4.1 Idealene i møte med sosialpolitikken

For det første oppstår et manglende samsvar med tanke på profesjonens fysiske tilstedeværelse i politikken. Profesjonene vil ofte kunne spille en rolle og ha innflytelse over politikken både i forhold til konkrete politiske prosesser og med tanke på problemforståelser, derimot varierer denne innflytelsen fra profesjon til profesjon, og sosialt arbeid har ikke vært blant de sterkeste der hevder Messel (2014). Det blir både problematisk å utføre sitt samfunnsmandat og å få inntatt en helhetstenkning om sosiale problemer og påvirke utformingen av sosialpolitikk om profesjonene ikke en gang er i posisjon innenfor sosialpolitikken. Samfunnsmandatet i sosialt arbeid handler som nevnt om å være et talerør for individer og grupper i sårbare livssituasjoner ved å bidra til at deres problemer får samfunnsmessig oppmerksomhet, og idealet om helhetstenkningen bidrar til å se problemene til de samme individene eller gruppene i en større kontekst. Når informantene forteller om realiteten vitner den om noe annet. De beskriver et sosialt arbeid som er svakt posisjonert innenfor politikken, med liten gjennomslagskraft og få representanter for profesjonene innad i sosialpolitikk, som i tillegg er mål for kritikk om profesjonens tankesett og kompetanse av andre politikere, og dette vitner om et svært dårlig utgangspunkt for å utføre sitt

samfunnsmandat. Som igjen får konsekvenser for den helhetlige tenkningen omkring sosiale problemer i utformingen av sosialpolitikk.

I kampen for å få noe på den politiske dagsorden som for eksempel ungdomskriminalitet oppstår det noe som kalles en politisk legitimeringsprosess. Denne prosessen utgjør i korte trekk først en kamp for å gyldiggjøre eller bevise et behov politisk, deretter få frem hva som skal til for å tilfredsstillе behovet og til slutt kampen for å få behovet tilfredsstilt (Fraser, 1989 hentet fra Eriksen 2001). I den anledning er det fristende å be leser om å tenke på hvordan man skal forklare bakenforliggende faktorer til ungdomskriminalitet om man ikke en gang kommer i posisjon til å reise spørsmålet? For å ytterligere illustrere poenget om at idealene ikke er i samsvar med realiteten, bruker jeg det en av informantene i min studie beskriver som realiteten i den politiske debatten. Her trekkes det frem et eksempel om debatten rundt gjengmiljøer og ungdomskriminaliteten i Oslo, hvor sosionomers helhetstenkning ikke kommer frem som resulterer i at man reduserer debatten til å handle om noe annet enn virkeligheten. Politikeren sier:

Jeg har lyst på en debatt som da går på hva skjer når unger ikke kan være hjemme på grunn av at det ikke er plass, da trekker de til gata. Og når det perspektivet ikke er fremme, hvem skal si det da? Skal de ungene si det selv? Den belastningen må de slippe. Det kommer ikke frem i lyset, og da er det veldig vanskelig å gjøre noe politisk for virkelighetsbeskrivelsen er ikke der. Hvis man skal treffe med politikk, må man ha en virkelighetsbeskrivelse som folk kjenner seg igjen i. Det er problemet med at sosionomer ikke er fremme i debatten, da blir debatten borte rett og slett (Politiker).

Manglende virkelighetsbeskrivelser og en debatt uten sosionomer er realiteten og idealet om en profesjon som fremmer ulikheter og bidrar med en helhetstenkning innenfor sosialpolitikken er ikke å finne. Når det er sagt er det ikke nødvendigvis sånn at noe blir satt på den politiske dagsorden bare fordi sosionomer varsler om urettferdigheter eller at politikk

slår urettferdighet ut. Det er heller ikke sånn at ved å fremme konsekvenser av sosioøkonomiske forskjeller er det gitt at dette vil være avgjørende for den politisk utforming. Likevel kan det virke som at virkeligheten for profesjonene sosialt arbeid innenfor sosialpolitikken først og fremst handler om et spørsmål om å komme i posisjon til å fremme sine synspunkter eller ikke. Men betyr dette det samme som at sosialt arbeids samfunnsmandat ikke lenger er aktuelt for profesjonen? En akademiker svarer:

Jeg tenker det fortsatt er sosialt arbeid. Jeg tror vi kommer til å se det tydeligere. Det er bølger, det går litt i bølger. Jeg tror det vil skje litt sånne mer offensive uttrykk også fremover. Relatert til miljøbevegelsen. Hvor disse spørsmålene skaper nye muligheter og nye utfordringer for det sosiale arbeidet, det er kjempe viktig. Det har noe med sammenhengen med sosialt arbeid og sosialpolitikk å gjøre. At vi på et vis både forstår og jobber innenfor det på de måter vi kan. Det blir mye vakre målsettinger, men å sette det ut i praksis er jo vanskelig, men det gir også fantastiske muligheter, også får å utvikle det sosiale arbeidet (Akademiker).

Flere av informantene trekker også frem at sosialt arbeids samfunnsmandat fortsatt er aktuelt, men at dersom det skal ivaretas i realiteten, må det sosialpolitiske vektet tyngre og få mer fokus i utdannelsen. En akademiker sier at om man er mer opptatt av politikk og strukturer så er et viktig poeng at en da kan i større grad enn man har klart til nå, møte sitt samfunnsmandat.

Dette er i samsvar med det andre akademikere mener. På fagseminaret under lanseringen av *Sosialt arbeid. En grunnbok* (Ellingsen et al., 2015), reiste professor i sosialt arbeid, Mona Sandbæk spørsmålene «Vier sosialt arbeid tilstrekkelig oppmerksomhet til, og har nødvendige redskaper til, samfunnsoppdraget?» (Sandbæk, 2015, avsn. 1). Hun poengterte at kunnskapsbasen i sosialt arbeid er og burde være sammensatt og kompleks nettopp fordi det er slik sosialt arbeid er. Videre trekker Sandbæk (2015) frem det doble mandatet til sosialt arbeid som jeg har nevnt tidligere i oppgaven, men hun poengterer at kunnskapen som bygges opp gjennom arbeid i og med enkeltsaker kommer til uttrykk blant annet i påvirkningsarbeid

innenfor sosialpolitikken. Sandbæk poengterer også at hvis samfunnsmandatet skal tas på alvor må sosialt arbeid diskutere samfunnsutviklinger om det som kan minne om nåtidens «sosiale spørsmål» om blant annet økende forskjeller i befolkningen og fattigdomsproblematikk i Norge. Sandbæks (2015) poeng kan blant annet minne om idealet om helhetstenkningen fordi hun trekker frem den sammensatte og komplekse kunnskapen som kreves for å eksempelvis forebygge sosiale problemer, samtidig styrker hennes poeng også argumentet til mine informanter om at kunnskapen som sosialt arbeid besitter er nyttig innenfor utarbeidelsen av sosialpolitiske tiltak og bør derfor inkluderes i utdanningen.

Informantene skisserer frem en slags løsning for å ivareta samfunnsmandatet, og for å knytte idealer og realiteter sammen, dette har jeg valgt å kalle «et moderne samfunnsmandat». Et slikt samfunnsmandat mener de kan harmonisere forholdet mellom idealer og realiteter, fordi det skjer innenfor de rammene sosialt arbeid har og i forhold til den praksisen sosialpolitikken har. Dette oppdaterte samfunnsmandatet må være tilpasset de sammensatte kravene som stilles til sosialt arbeid og samtidig fokusere på politiske prosesser og påvirkningsarbeid. Dette kan minne om slik Buvik & Baklien (2017) beskriver i sin studie, at de involverte partene må justere sine roller og forventinger før de kan komme frem til en felles forståelse for samhandling. Prinsippet om «det moderne samfunnsmandat» kan da både fungerer som systembevarende, men også som en løsning på spenningen fordi det åpner for nye handlingsmåter som passer inn i det allerede etablerte systemet.

Men hvordan «gjør» man praktisk sett politisk sosialt arbeid? Dette er et komplisert spørsmål å svare på, og forskningen fra andre land er heller ikke helt tydelig på dette. I studien til Gal & Weiss-Gal (2013) er de innom ulike «måter» som omhandler økt kunnskap om det juridiske systemet og lovverket, debatt-trening og å støtte opp under individer eller grupper som offentlig går ut og er åpen om sine erfaringer med systemet. Dette handler samlet om politisk trening innenfor sosialt arbeid og som har som mål å bidra til økt politisk påvirkning fra sosialt arbeid. Dette har også informantene i min studie vært innom. De trekker frem det å debattere mer i undervisningen, å få frem virkelighetsbeskrivelsene i den samfunnsmessige debatten og å lære om mer enn de tre statsmaktene i undervisning. Imidlertid presenterer ingen av informantene en konkret plan for hvordan dette gjøres i praksis, men en politikerne forteller om hvordan han/hun gjør sosialt arbeid i praksis og forteller om hva som har vært grunnleggende fra sosionomutdannelsen i hennes/hans politiske arbeid.

For meg har den sosialfaglige utdannelsen vært helt grunnleggende i alt jeg har drevet med i politikk...Det har gitt meg noe jeg ellers ikke ville hatt. Et helt avgjørende perspektiv for å kunne jobbe med å behandle rusavhengige folk som noen som er sjuke og ikke folk som skal straffes. Og for å løfte frem handlingsplaner for sosialpolitiske spørsmål...Men altså, jeg har brukt min sosionomutdanning som kunnskap, bevissthet og perspektiv på det jeg har jobbet med andre steder (Politiker).

Idealene trekkes igjen frem og det handler overordnet sett om denne helhetstenkningen, men denne inkluderer også kunnskap og perspektiv på samfunnet og dens mekanismer, og det er ikke umulig at undervisning om «et moderne samfunnsmandat» kan skape mer samsvar mellom idealer og realiteter i sosialt arbeid innenfor sosialpolitikken. Derimot kan man forstå et manglende samsvar på en annen måte, og i lys av profesjonens medlemmer. Det kan tenkes at det å ta et standpunkt og reise politiske spørsmål kan være utfordrende dersom man har et ideal til seg om å forholde seg partipolitisk nøytral. Men er det egentlig slik at sosialt arbeid forholder seg partipolitisk nøytralt?

4.4.2 En partipolitisk nøytral profesjon?

Realiteten studentene beskriver er en annen enn idealet om partipolitisk nøytralitet beskriver, dette kommer til syne sånn sosialt arbeid presenterer seg for studentene. Her er det altså en konflikt mellom idealene hos noen sosionomgrupper og realiteten hos en annen. Jeg stilte spørsmålet tidligere om sosialt arbeid egentlig kan regnes som partipolitisk nøytralt? Og svaret er nei, i hvert fall om vi skal tro studentene. For selv om politikere og akademikerne mener at sosialt arbeid ikke har en politisk retning og er nøytral i forhold til partipolitikk, så mener studentene noe annet. En student sier: «Sosialt arbeid har en SV, AP, Rødt – venstrevridd retning. Og vi hadde en Kahoot [en quiz-app] da vi begynte og da var det hvilket parti folk stemte da. Og da ble folk overraska når det var folk som stemte FrP». En annen student hevder at selv om lærerne ikke skal presse studentene inn i et syn, men heller få de til å reflektere, «lyser det veldig igjennom» at det er mange på venstresiden i sosialt arbeid. Studenten tror heller ikke han/hun har møtt eller hørt om noen i sosialt arbeid som er veldig på høyre siden. Det fremstår for studentene som at sosialt arbeid har en politisk retning som er mer venstrevridd enn nøytral. Altså orientert mot partiene på venstresiden, som

Arbeiderpartiet, Sosialistisk venstre og Rødt. Sorteringen av politikk på tvers av en akse er en sterk forenkling av virkeligheten, men representerer et bilde av det politiske landskapet i Norge. Venstresiden regnes å ha en mer sosial profil enn høyresiden, og vektlegger et høyt nivå på skatter og utgifter, en sterk statlig innflytelse i forhold til sikring av velferdsgoder og fokus på økonomisk utjevning mellom grupper i samfunnet (Stortinget, 2020).

Sosialt arbeid som profesjon er i høy grad verdibasert. Om man ser til utdanningens rammeplan eller det yrkesetisk grunnlagsdokument som nevnt tidligere i oppgaven, er sosialt arbeid sterkt preget av verdier og holdninger og jeg vil si at det ligger en politikk i det. Det betyr derimot ikke at verdier ikke kan gå i alle politiske eller ideologiske retninger, men det er nok ikke helt sånn for sosialt arbeid forstått ut ifra standardtekstene, hvor det listes opp ord som like rettigheter, myndiggjøring, solidaritet og mangfold. Det kan argumenteres at på grunn av verdiene i sosialt arbeid er det vanskelig å si at det ikke kan ha en bestemt politisk retning, som i norsk kontekst da blir ansett venstreorientert. Messel (2014) beskriver hvordan politikk og profesjon var i harmoni og disharmoni på 60- og 70-tallet, og trekker frem at fordi venstresiden så profesjoner som «et redskap i kampen mot høyrekreftenes angrep på velferdsstaten» valgte venstresiden å se det som mulig å forene profesjonalisering med deres politikk (Messel, 2014). Dermed har historisk sett profesjoner som sosialt arbeid blitt forstått som venstreorienterte, noe som kan ha dannet et grunnlag for forståelsen av profesjonen utad i dag.

På en annen side, selv om verdiene i sosialt arbeid kan assosieres med å være venstreorientert, er det likevel slik at sosialt arbeid har en tradisjon for å være kristenhumanistisk eller i nyere tid inneholde mer neoliberale verdier (Hansen & Solem, 2017; Levin 2004; Løken, 2013). Derfor er det i spørsmål om marginale gruppers interesser og rettigheter ikke nødvendigvis alltid den politiske høyre og venstre-aksen som forklarer hvordan ulik politikk slår ut, det er også et spørsmål om samarbeidsavtaler og flertall på Stortinget (Stortinget, 2020). Veldig ofte så er forståelsen for at politikk rammer folk ulikt og ofte svakere grupper å finne også i de sentrumsnære partiene som Kristelig folkeparti, Venstre og Senterpartiet eller det «blokkuavhengige» Miljøpartiet de grønne. Dette er partier som har en politikk som gir uttrykk for mye sosialsamvittighet (Stortinget, 2020). Dette betyr at spørsmålet om sosialt arbeids politiske retning egentlig er et empirisk spørsmål som best undersøkes i en større målestokk enn min studie. Man kan ikke alene slå fast at sosialt arbeid har en politisk retning i

forhold til partier basert på svar fra seks informanter. Likevel mener jeg det er et interessant spørsmål å reise og det er tydelig at studentene er av en annen oppfatning enn politikerne og akademikerne.

Frem til nå har drøftingen handlet om idealene og realitetene i møte med hverandre, og jeg har argumentert for at idealene om samfunnsmandatet, helhetstenkningen og partipolitisk nøytralitet ikke samsvarer med realitetsbeskrivelser om en svak politisk posisjon og lav status for sosialt arbeid og har på den måten avdekket noen idealer i strid med virkeligheten innenfor profesjonen sosialt arbeid, men hvilken betydning har idealene og realitetsbeskrivelsene for sosialt arbeids profesjonsidentitet?

4.5 Profesjonsidentiteten til sosialt arbeid

I oppgavens siste del skal jeg presentere mine refleksjoner rundt hvordan sosialt arbeid forstår seg selv og sitt innhold ut ifra idealene og realitetene presentert tidligere. Dette innebærer en utforskning av deler av prosessen når sosialt arbeid forsøker å skape seg selv ovenfor dens medlemmer, politikken, oppdragsgivere eller samfunnet for øvrig. Samlet sett handler denne delen om dannelsen av profesjonsidentiteten til sosialt arbeid på et profesjons-institusjonelt nivå. Som Wackerhausen (2002) hevder forstås profesjonsidentitet best ved å både inkludere dens medlemmers betraktninger og andre mønstre, rammer, kriterier og antagelser. Det er dette jeg har forsøkt å gjøre ved å inkludere både standardtekster for faget fra institusjoner som regjeringen og fagforeningen, samt idealer og realitetsbeskrivelser fra medlemmer av flere institusjoner, academia, politikken og utdanningen. I tillegg har jeg rettet et blikk mot historien til sosialt arbeid. Jeg håper dette gir et godt utgangspunkt for å forstå sosialt arbeid sin profesjonsidentitet. Men først til spørsmålet jeg stilte innledningsvis i oppgaven: «Hva er egentlig sosialt arbeid? Hva handler det om?»

4.5.1 En profesjonsidentitet blir til

Sosialt arbeid er en interessant og kompleks profesjon. Allerede fra begynnelsen ble sosialt arbeid trukket i flere retninger, blant annet mellom Richmond og Addams og deres ulike syn på individ og samfunn (Levin, 2004). Det sies at det er en iboende spenning i alle profesjoner. På den ene siden har man en profesjons legitimitet knyttet opp mot å være en yrkesgruppe

som er forskjellig fra andre, og på den andre siden er det innad i profesjonen et stort mangfold i tilnærminger, tradisjon og metoder (Terum & Heggen, 2016). Dette er også tilfelle for en profesjon som sosialt arbeid, og innenfor profesjonsidentiteten i sosialt arbeid kan man si det er et spenn mellom de innenfor og utenfor profesjonen. På den ene siden forstås profesjonen fra innsiden fra profesjonens medlemmer som er utøvere av faget, og på den andre siden forstås profesjonen utenfra via strukturene rundt som andre profesjoner, fagfelt, institusjoner og samfunnsmedlemmer, herunder også politikk.

Informantene mener at sosialt arbeid kan forstås som et tankesett, et fag eller et arbeidsverktøy, men i løpet av intervjuene beskriver de profesjonen som mer enn det. De tegner et bilde av en profesjon med mye ansvar, kunnskap og store ambisjoner, som gjennom sin helhetstenkning forsøker å løse og forebygge sosiale problemer. Samtidig som sosialt arbeid er underlagt politiske føringer, er det i høy grad verdibasert og vekter verdier om like rettigheter, myndiggjøring, toleranse og mangfold. Det som imidlertid truer profesjonen handler om at den befinner seg i en svak posisjon innenfor sosialpolitikken og må kjempe mot politikere som stiller seg kritisk til profesjonen og dens verdisyn, kunnskap og kompetanse.

Til tross for utfyllende beskrivelser så finnes det som nevnt ikke bare én overordnet entydig definisjon av sosialt arbeid, og det foreligger heller ikke ensbetydende konkrete kriterier for hvilken yrkeskompetanse som tilhører sosialt arbeid. Det finnes flere ulike definisjoner som viser til forståelser og konstruksjoner om hva informantene oppfatter som relevant yrkeskunnskap og denne kunnskapen utspiller seg på ulike måter. Sosialt arbeids yrkeskunnskap fremstår ikke gjennom informantenes beskrivelser eller standardtekstene som noe som er upåvirket av ulike kontekster og forestillinger. De ulike institusjonene er alle med på å skape rammen rundt sosialt arbeid, som når Rammeplanen for sosionomutdanningen lister opp kriterier for hvilken yrkeskompetanse sosionomer skal ha etter endt utdanning (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2005) og når det Yrkesetiske grunnlagsdokumentet (FO, 2019) beskriver et grunnlag av verdier for profesjonen. Alle disse ulike og flertydige definisjonene kan resultere i at det er vanskelig å forstå innholdet i profesjonene samt å sette fingeren på kjernen. Det er her idealet om et samfunnsmandat virker oppklarende.

Idealet om samfunnsmandatet bidrar til at sosialt arbeid likevel forstås som en profesjon med et samlet mål som er forskjellig fra andre yrkers kompetanse. Her ligger det til grunn en antagelse om at det faktisk finnes noen felles ferdigheter, kunnskap og verdier, som samlet utgjør kompetansen til sosialt arbeid (Terum & Heggen, 2016). Både tilknyttede institusjoner som fagforeningen FO, utdanningsstedene og profesjonens medlemmer har sammen dette idealet, og det får betydning for etableringen av en profesjonsidentitet. Dette er nettopp fordi profesjonen ikke har en felles definisjon til seg og idealet om samfunnsmandatet virker dermed samlende gjennom dets bidrag til et felles syn, ønske og mål for hva sosialt arbeid er og gjør innenfor sosialpolitikk og politikk generelt. Idealet skaper på en måte et felles mandat, en slags arbeidsbeskrivelse for profesjonen. Imidlertid er dette kun for forståelsen av profesjonsidentiteten innad i sosialt arbeid, som dermed kun omfatter profesjonen selv og dens tilhørende medlemmer syn på profesjonene og ikke de utenfor.

Wackerhausen (2002) hevder at institusjoners formuleringer av en profesjon og dens innhold i seg selv ikke kan garantere en effekt på profesjonsidentiteten som den er forstått i praksis og av samfunnet for øvrig. Dette er blant annet fordi den konkrete virkelighetsnære praksisen er langt fra en konsekvens av eksplisitte, språklige erklæringer og standarder, eksempelvis som de standardtekstene jeg har gjort rede for. En profesjonsidentitet blir ikke etablert bare fordi et lovverk eller grunnlagsdokument sier hva profesjonene handler om. Hvis forskjellen er for stor mellom det profesjonsinstitusjonelle nivåets formuleringen av profesjonsidentiteten og det som er nedfelt på et utøverplan blir de institusjonelle formuleringene av profesjonsidentiteten som ønsketenkninger og tom retorikk. Dette betyr at når flere av idealene som er etablert omkring profesjonen sosialt arbeid innenfor sosialpolitikk ikke stemmer overens med hvordan profesjonene opererer i virkeligheten, blir de mer drømmer enn faktiske praksiser. Eriksen (2001) skriver at på grunn av at det ikke er mye handlingsrettledning i etiske dokumenter, men bare teori og tankesett kan det vanskelig overføres til virkeligheten. Dette er tilfelle i min studie også, hvor idealene ikke samsvarer med realiteten. Likevel kan idealer som vanskelig lar seg realisere få en betydning for en profesjonsidentitet, derimot en mer negativ eller svak en som jeg vil illustrere senere i oppgaven.

Wackerhausen (2002) hevder at felles profesjonsidentitet egentlig dannes gjennom de mangfoldige med- og motspillere som til sammen innvirker på og danner profesjonsidentiteten, dette gjelder både på det konkrete plan men også på det institusjonelle planet. Dette kan bety at sosialt arbeids profesjonsidentitet ikke alene kan forstås gjennom idealene tilknyttet profesjonen, og jeg skal videre forsøke å vise hvordan idealene og realiteten sammen får betydning for profesjonsidentiteten.

4.5.2 Idealer, realiteter og profesjonsidentiteten

I realiteten har ulike profesjoner ulike ansvarsområder og arbeidsoppgaver, og dette skaper utgangspunktet for forhandling og reforhandling innad og mellom profesjoner (Abbott, 1988). Idealene kan ses i lys av at sosialt arbeid forsøker å opprette jurisdiksjon innenfor sosialpolitikken. En profesjons jurisdiksjon er som nevnt hva som defineres som profesjonens område (Abbott, 1988). Ved hjelp av argumenter om en kompetanse på helhetstenkning forsøker sosialt arbeid å forhandle seg inn i sosialpolitikken.

En profesjon og dens medlemmer vil prøve å kontrollere den institusjonelle påvirkningen som en følge av at institusjonelle rammer er med på å bestemme føringene for utøverens arbeid. Denne kontrolleringen kan blant annet skje ved å forsøke å definere arbeidsoppgaver som innenfor eller utenfor sin profesjons ansvarsområde (Johansen, 2009 Hentet fra Tveito & Drange 2010). Dette skjer trolig med tanke på idealet om helhetstenkningen, hvor sosialt arbeid forstår seg selv som en profesjon som er nyttig og tiltrengt innenfor sosialpolitikken nettopp med tanke på profesjonens kunnskap om sosiale problemer og hvordan individuelle problemer kan forstås innenfor de større samfunnsstrukturene. Dermed fremstilles sosialt arbeid som noe som ser helheten i samfunnet til forskjell fra andre profesjoner, yrker eller samfunnets medlemmer for øvrig. Til sammenligning inneholder verken utdannelsene på statsvitenskap, samfunnsøkonomi eller juss den praksisrettede brukerorienterte kompetansen som sosialt arbeid innehar påpeker en av informantene (Messel, 2014). På denne måten blir et ideal om helhetstenkning et forsøk på å definere utarbeidelsen av sosialpolitikk som en av profesjonens arbeidsoppgaver, samtidig blir det brukt som et argument for å få adgang til et felt som har stor kontroll på profesjonens arbeidsoppgaver og utforming.

Derimot kan det at sosialt arbeids medlemmer har disse antagelse og holdning om sin profesjon virke fremmedgjørende for de utenfor profesjonen, dette er fordi det virker som profesjonen betrakter seg selv som mer kunnskapsrik enn andre. En student sier at når han/hun leser artikler innenfor politiske saker fremstår det som journalistene kommer med mye kunnskapsløst når de beskriver sosialt arbeid og at «de forstår ikke helt hva sosionomers arbeid går ut på.». I tillegg turnerer informantene kritikken fra omverden og andre politikere til å handle om uvitenhet. Verken politikerne som bruker begreper som «sosionomisere» eller allmenheten forstår egentlig omfanget av profesjonens arbeid og kunnskap. Det er mulig å påstå at ingen profesjon har løsningen på alle sosiale problemer, og det er heller ikke slik jeg mener sosialt arbeid forstår seg selv, men profesjonens lave status kan være et uttrykk for at profesjonens identitet ikke forstås likt innad og utad, heller ikke dens relevans. Messel (2014) omtaler at det positive synet som handler om at sosionomer er noe som samfunnet og dens brukere trenger, ikke nødvendigvis er like dominerende som tidligere, og at det kan gå utover profesjonenes aktualitet i samfunnet.

Profesjoner oppnår legitimitet ved at de allment anerkjennes av personer som ikke tilhører profesjonen (Laursen, 2004; Wackerhausen 2002), og i lys av mine overnevnte poeng kan idealet om helhetstenkningen slå negativt ut og svekke profesjonsidentiteten til sosialt arbeid. Denne fremmedgjøringen kan også bidra til at profesjonen og dens kunnskap ikke kommer frem i det hele tatt, slik at den blir svakt posisjonert som vi har sett eksempler på er tilfelle ifølge mine informanter. Profesjonens retoriske strategi for å imøtekomme negativ omtale fra de utenfor profesjonen kan for noen virke nærmest arrogant og bidra til at profesjonen får ytterligere kritikk. På en annen siden kan denne måten å besvare kritikk på også bidra til et indre samhold i profesjonene. Informantene forteller om en profesjon som bidrar til å hjelpe mennesker og å forebygge sosiale problem og på den måten har de et viktig samfunnsansvar å sammen verne om og beskytte. Fellesskap innad er en viktig forutsetning for etableringen av en profesjonsidentitet (Wackerhausen, 2002), og alle profesjoner har noen felleselementer som bidrar til profesjonsidentiteten.

I møte med realiteten ble idealet om partipolitisk nøytralitet egentlig et spørsmål om verdier og ikke partipolitikk. Verdier er noe alle har i større eller mindre grad (Sagdahl, 2019) og det kan betyr at idealet kan bidra til å være med på å bestemme hvem som er innenfor og hvem som er utenfor profesjonen. Wackerhausen (2002) kaller det hvem som er «en av vårt slag». Å

bli «en av vårt slag» handler om å tilegne seg de eksplisitte og implisitte felleselementene i profesjonsidentiteten. Når det er sagt er det også rom for individuelle trekk hos medlemmene, som deres enkelt historier, tidligere erfaringer og deltagelse i andre praksisfellesskap. Likevel er de mer radikale avvikene fra det som regnes som kjerneinnhold i profesjonene med på å true et medlems status eller mulighet for å bli «en av vårt slag». Å inkludere noen og ekskludere andre basert på om deres verdier er tilfallede profesjonens er samtidig en måte å opprettholde felleselementer for en profesjon, og på den måten får idealer om et bestemt verdigrunnlag en betydning for profesjonsidentitet til sosialt arbeid også på et institusjonelt nivå.

På den andre siden kan idealet om partipolitisk nøytralitet muligens bidra til at sosialt arbeid fremstår som nøytrale for noen politikere og dermed som en profesjon som kan «spille på lag» med alle politiske partier. Dette kan være nyttig med tanke på å få adgang til flere politiske felt og dermed til å komme i posisjon til å utøve sitt samfunnsmandat om å fremme dysfunksjonelle forhold i samfunnet lettere. Idealet skaper da et utydelig skille mellom sosialt arbeid og sosialpolitikk som profesjonen kan dra nytte av. Det er interessant å stille spørsmål om utydeligheten i profesjonen både når det gjelder de skriftlige og verbale, har en virkning på profesjonsidentiteten. En antagelse er at det kan tyde på at man subbevisst opprettholder et utydelig landskap for å sikre sin aktualitet innenfor andre felt, som her sosialpolitikk.

4.5.3 Trusler og fiender

Realitetene er med på å etablere en felles profesjonsidentitet ved at de skaper en felles trussel for profesjonen. Heggen (2005, 2008) mener at profesjonsidentiteten må ses i et strategisk og ideologisk interesseperspektiv. Dette handler om at i prosessen for å oppnå annerkjennelse fra brukere, oppdragsgivere, medlemmer eller publikum generelt, prøver profesjonen å utvikle og verne om en ønsket selvforståelse. Grupper som har kritiske synspunkter kan derfor bli oppfattet som truende (Heggen, 2005, 2008). Flere politikere har særlig de siste årene omtalt sosionomyrket negativt og nærmest gitt sosionomer skylden for flere samfunnsproblemer som ungdomskriminalitet, gjengvirksomhet eller dårlig integrering. Dagens statsminister Erna Solberg brukte ordet i en spørretime på Stortinget i 2017, hun sa at man aldri måtte «sosionomisere» vekk kriminalitet. Med det mente hun at faktorer som fattigdom eller utfordringer ikke kan være akseptable grunner til å begå kriminalitet (Martinsen et al., 2019). Informantene forklarer engasjert dette og det virker til å skape en forståelse av at sosialt

arbeid trues av politikerne. Realiteten vitner om en kamp som sosialt arbeid må kjempe mot kritikerne og for å ikke forsvinne fra samfunnsdebatten og denne kampen kan være viktig for dannelsen av profesjonsidentiteten. Også på utdanningen kan man se at deler av sosialt arbeid blekner, skal vi tro informantene vitner realitetsbeskrivelsene også om en utdanning som ikke lykkes i å ivareta det strukturorienterte fokuset, noe som igjen får betydning for profesjonens forståelse av seg selv.

4.5.4 Utdanningens betydning

På et institusjonelt nivå er også utdanningen og dens innhold viktig for dannelsen av profesjonsidentiteten (Wackerhausen, 2002). Studenter på sosialt arbeid får på utdannelsen en forståelse og opplevelse av egen profesjon, som inneholder hva som er særegent for profesjonen og dens praksis, samt hva som er ulikt fra andre profesjoner. Annen forskning samsvarer med mine funn og viser til at studenters dedikasjon til og identifisering med sosialt arbeid hovedsakelig etableres på et tidlig stadium i utdannelsen, og at utdanning dermed har en positiv betydning for studenters identifisering med profesjonen (Terum & Heggen, 2016).

Skal vi tro informantene bærer utdannelsen preg av å være mer «mainstream» nå enn tidligere, som kan forstås som et begrep om å appellere til gjennomsnittet eller massene. Dagens fokus er mer på det individorienterte arbeidet og det byråkratiske i form av opplæring i å fatte vedtak eller lignende, fremfor det mer strukturorienterte med blant annet sosialpolitikk. Dette kan forstås i lys av at sosionomutdanningen nå regnes som en generalistpreget utdanning der formålet er «å utdanne yrkesutøvere som er kvalifisert for sosialfaglig arbeid i alle ledd av sosialtjenesten, i og utenfor institusjoner» (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2005, s. 13). Man skal lære mye om sosialtjenesten på utdannelsen med andre ord. Informantene beskylder blant annet opplæring i det byråkratiske for å ta opp plassen for det strukturorienterte på utdannelsen. En akademiker stiller seg som sagt kritisk til dette og hevder at å drive kommunal saksbehandling ikke nødvendigvis kan regnes som sosialt arbeid. Men er det kanskje det som er blitt sosialt arbeid for de utenfor profesjonen?

Det individorienterte fokuset på utdannelsen virker inn på hvilke forventninger til fagets kunnskap og kompetanse som reflekteres utad. Dette kan forstås i sammenheng med det jeg tidligere beskrev om fremmedgjøringen av profesjonen, og det kan tenkes at det ikke handler om utenforstående sin manglende forståelse eller anerkjennelse av profesjonen, men heller om

den forståelsen om profesjonens faktiske aktualitet og innhold. Profesjonens selvforståelse er blant annet basert på idealer om yrkesetikk og verdier som ikke egentlig gjenspeiler hva profesjonen kan og bidrar med i praksis (Eriksen, 2001). Dette poenget kan være en forklaring på manglende samsvar rundt i ideal om samfunnsmandatet, kanskje det er få sosionomer synlig fremme i politikken fordi det ikke er et gitt arbeidsområde for sosionomer ut ifra hva utdannelsen faktisk handler om. Hvis idealene for faget ikke en gang stemmer overens med det som læres bort på utdanningen, kan det bidra til at den profesjonsidentiteten som etableres ikke er sterk eller dypt forankret på grunn av manglende samsvar mellom idealer og praksis (Wackerhausen, 2002).

Informantene mener at for at sosialt arbeid kan ivareta sitt samfunnsmandat og bedre sin posisjon innenfor sosialpolitikken må det strukturorienterte mer inn på utdannelsen og jeg kalte dette «et moderne samfunnsmandat». Skal vi tro Wackerhausen er ikke dette av betydning for profesjonsidentiteten. Wackerhausen (2002) hevder at en felles forståelse av profesjonsidentiteten lar seg ikke endre av små endringer på pensum eller ved enkeltemner. Dette er fordi den daglige praksisen i mindre grad er styrt av eksplisitte antagelser, eksplisitt vitenskap, artikulerte prinsipper og beviste overveielser, men mest av habituerende handlingsrutiner. Habituerte er her ment som et begrep som handler om menneskers atferd og læring, og hvordan man ignorerer påvirkning herunder undervisning som ikke har noen betydning for faktisk praksis (Wackerhausen, 2002). Slik jeg forstår det betyr at studenter ubevisst eller bevisst ikke tar til seg pensumet om det mangler samsvar med virkeligheten de opplever. Dette kan bety at å endre undervisningen med små endringer på pensum eller enkeltemner fører heller til lettere overfladiske retoriske endringer enn til grunnleggende og signifikante forandringer i profesjonens faktiske praksis. Dette kan bety at endringene som informantene hevder er tiltrengte likevel ikke vil ha en stor effekt på profesjonsidentiteten til sosialt arbeid.

4.5.5 Lider sosialt arbeid?

Informantene tegner ikke et bilde av en profesjon med en sterk profesjonsidentitet gjennom sine realitetsbeskrivelser, men betyr det at sosialt arbeid lider? Jeg kan ikke med sikkerhet vite hvordan oppgaven fremstår for leseren, og derfor ønsker jeg å avslutte drøftingen med en egen betraktning. Sosialt arbeid er ikke lidende av diskrepans mellom idealer og realiteter ei heller sin manglende jurisdiksjon innenfor sosialpolitikken. Ytre kritikk fra politikere som

bruker «sosionomisere» eller intern kritikk rundt profesjonens dreining mot det mer byråkratspregede arbeidet som saksbehandling i Nav, kan sammenlignes med kritikken mot psykologiens innmarsj på utdannelsen rundt 60-tallet, eller 70-tallets formening om profesjoner som maktmisbruk, gruppeegoisme og monopoliseringstendenser (Levin, 2004; Messel, 2014). Både profesjonens posisjon, status, relevans og innhold vil trolig gå i bølger. Dette er fordi sosialt arbeids kunnskapsgrunnlag og de arbeidsmåter som anvendes utfordres når samfunnsmessige forhold endrer karakter og sosiale problemer står i nye kontekster (Kroken, 2013). Likevel er ikke dette synonymt med at endring bare skaper utfordringer for profesjonen, det kan også by på muligheter.

Faglige og sosiale mønstre i profesjoner skapes av profesjonens egne aktørers valg og samhandling, og allerede etablerte faglige og sosiale mønstre vil utfordres via krav om endring og omstilling (Daae-Qval, 2016), men sosialantropolog Fredrik Barth mener at ved å fokusere på det som skaper sosiale mønstre kan man påvirke mønstrene (Barth 1994 hentet fra Daae-Qvale, 2016). Et institusjonelt fokus på profesjonsidentiteten til sosialt arbeid kan muligens bidra til en større forståelse for profesjonen og dens utvikling, som ifølge informantene er ønskelig i retning en styrking av sosialpolitisk arbeid innenfor sosialt arbeid. Kanskje det er som en politiker så godt sier: «Mange av idealene i sosialt arbeid har vært langt forut for sin tid, men det betyr ikke at det er galt. Det betyr bare at de er forut for sin tid». Det er dermed mellom idealer og realiteter at profesjonsidentiteten til sosialt arbeid etableres på et institusjonelt nivå. Det er samspillet mellom idealene og realitetene med deres tilhørende med- og motspillere som legger grunnlaget for de målene profesjonene har, som former og avgrensar arbeidsområder og arbeidsoppgaver, som danner et bilde av hvordan man forstår profesjonen innad og om hva som reflekteres utad og som skaper trusler som man felles må bekjempe. Det er alt dette samlet som skaper en identitet som sosialt arbeid forstår seg selv ut ifra, og derfor har idealer og realiteter for profesjonene sosialt arbeid innenfor sosialpolitikk en stor betydning for dannelsen av profesjonsidentiteten til sosialt arbeid.

5. Avslutning

5.1 Oppsummering og konklusjoner

I denne oppgaven har jeg studert profesjonen sosialt arbeid innenfor sosialpolitikken, som inkluderte et samlet fokus på profesjonens utvikling, faglig innhold, sentrale etiske prinsipper, medlemmer og arbeidsområder. Jeg undersøkte dette ut ifra et overordnet strukturelt perspektiv på institusjoner og deres betydning for etableringen av sosialt arbeid som profesjon. Datamaterialet mitt bestod av analyser av ulike sosionomgruppers forståelse og beskrivelse av sosialt arbeid innenfor sosialpolitikk, hvor informantene representerte ulike institusjoner som politikken, academia og utdanningen. I tillegg var datamaterialet mitt to standardtekster for profesjonene, Det yrkesetiske grunnlagsdokumentet (FO, 2019) og Rammeplanen for sosionomutdanningen (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2005). Samlet sett utgjorde disse grunnlaget for å besvare oppgavens problemstilling som var som følger:

«Hva er idealene om profesjonen sosialt arbeid innenfor sosialpolitikk og samsvarer disse med realiteten? Og hvilken betydning har idealer og realiteter for sosialt arbeids profesjonsidentitet?»

Begrepesparet *ideal* og *realitet* av Yngvar Løchen (1976) og teori om *profesjonsidentitet* forstått av Steen Wackerhausen (2002) har drevet frem min analyse og drøfting. Min oppgave viser til at sosialt arbeid er en profesjon som er politisk, men at dens posisjon innenfor sosialpolitikken har variert gjennom tiden. Ved hjelp av funn fra min studie besvares min problemstilling ved å trekke frem tre idealer for profesjonen sosialt arbeid innenfor sosialpolitikk. *Idealet om et samfunnsmandat*, som handler om at sosialt arbeid skal fremme og bidra til at sosiale forhold og problemer får samfunnets oppmerksomhet. *Idealet om helhetstenkningen*, som er basert på at sosialt arbeid innehar en kunnskap om både individ og samfunn som bidrar til at profesjonene kan se og forstå sosiale problemer i en større helhetlig kontekst. Det siste idealet er *idealet om partipolitisk nøytralitet* og handler om at sosialt arbeid forholder seg partipolitisk nøytralt innenfor sosialpolitikken. Min studie viser at når

idealene møter realiteten byr det på et manglende samsvar på grunn av at sosialt arbeid har en dårlig posisjon innenfor sosialpolitikken samt lav status blant politikere, dette fører til at profesjonene verken kommer i posisjon til å utføre sitt samfunnsmandat eller til å bidra med sin helhetstenkning. I tillegg oppfatter en sosionomgruppe, studentene det som at profesjonen ikke egentlig er partipolitisk nøytral, men har en venstrevidd retning.

Gjennom en prosess som inneholder flere komponenter dannes sosialt arbeids profesjonsidentitet på et institusjonelt nivå. For å besvare problemstillingens siste del så er det idealene og realitetene både hver for seg, og særlig samlet som spiller en betydning for denne dannelsen. Dette er fordi idealene for profesjonen danner et felles mål og realiteten en felles trussel, men samlet dannes et grunnlag for hvordan profesjonen forstår seg selv og dens medlemmer, samt hvordan profesjonene forstås utad på godt og vondt. Det er altså mellom idealer og realiteter at sosialt arbeid forstår seg selv og dens profesjonsidentitet blir etablert.

Denne oppgaven har vist at analysebegrepene til Løchen (1976) også kan benyttes innenfor sosialt arbeid, da for å utforske og forstå profesjonens identitet herunder faglig innhold, yrkesetikk, praksis og kompetanse. Annen forskning om sosialt arbeid og sosialpolitikk trekker frem profesjonens doble samfunnsansvar (Kleppe, et al., 2015) noe som skaper et samsvar med funn fra min studie om dette idealet om et samfunnsmandat i sosialt arbeid. Internasjonal forskning (Gal & Weiss-Gal, 2013) poengterer i likhet med funn i min studie at praktisk politisk sosialt arbeid er fraværende på utdannelsen. I tillegg viser tidligere forskning om sosialarbeiderutdanning, at utdanningen er av betydning for dannelsen av profesjonsidentitet da på et utøvernivå (Terum & Heggen, 2016) dette passer med det informantene i min studie mener om at økt fokus på sosialpolitikk på utdanningen vil styrke sosialt arbeids profesjonsidentitet. Her er Wackerhausen (2002) uenig i at utdanningen er av en stor betydning. Til tross for denne uenigheten har Wackerhausens (2002) teori om profesjonsidentitet gitt meg et relevant analytisk redskap for å kunne forstå profesjonen på et institusjonelt nivå.

Som en avsluttede refleksjon, har min studie bekreftet at det innledende sitatet til Abbott (1988) fortsatt er aktuelt. Profesjoner dominerer vår verden fordi vi er avhengig av de i kraft av at de ivaretar bestemte tildelte arbeidsoppgaver og arbeidsområder, da trengs også sosialt arbeid. Og sosialt arbeid er en profesjon som har fått mye ansvar og befinner seg derfor i flere spenningsfelt, ofte samtidig. Sosialt arbeid er å finne et sted mellom individ og samfunn, hjelp og kontroll, enkeltmøter og politiske debatter. Som på sitt beste ser sammenhenger i sosiale problemer og har verdier som grunnlag og ikke partipolitikk. Det er mellom idealer og realiteter at sosialt arbeid forstår seg selv, men det er også der jeg finner svar på spørsmål jeg har hatt helt fra jeg startet å studere sosialt arbeid.

5.2 Tilbakeføring

Mitt mål med denne oppgaven har vært å gå i dybden på hvordan idealer former profesjonen sosialt arbeid innenfor sosialpolitikken. Det har vært utfordrende og givende å forstå sosialt arbeid fra et strukturelt og institusjonelt perspektiv, men analysearbeidet har gitt meg ny innsikt som jeg vil ta med meg videre i mitt arbeid som sosionom. Med denne oppgaven har jeg forsøkt å få mer innsikt i hva som sees som idealer for profesjonen og hvordan det er en spenning eller manglende samsvar mellom idealer og realiteten. Skal vi tro informantene er dette nyttig for både sosialt arbeid og sosialpolitikk samt samfunnet generelt, da begge felt arbeider med å forebygge sosiale problemer.

I praksis byr mine funn på en avdekking av noen idealer i strid innenfor sosialt arbeid som profesjon. Dette kan betyr at undervisningen og innholdet på sosionomutdannelsen ikke bidrar til å legge et solid grunnlag for dannelsen av en sterk profesjonsidentitet på grunn av manglende samsvar mellom ideal (teori) og realitet (praksis). I tillegg kom informantene med en form for løsning for å forbedre eller styrke samsvaret mellom idealer og realiteter, «et moderne samfunnsmandat». Dette sier at man må forsøke å møte forventingene og kravene til både sosialt arbeid og sosialpolitikk, istedenfor isolert sett. Med det håper jeg oppgaven kan skape noe bevissthet rundt profesjonsidentiteten til sosialt arbeid generelt og hvordan denne etableres, opprettholdes og videreutvikles.

5.3 Svakheter med oppgaven

Det er spesielt en svakhet ved min studie jeg vil trekke frem, dette handler om skjønnsutøvelsens betydning innenfor profesjonen sosialt arbeid. *Idealet om en helhetstenkning* rommer en forståelse for helheten, men samtidig også faglig skjønn. Skjønnsutøvelse er et mye omtalt felt innenfor sosialt arbeid, men som jeg beskrev i metodekapittelet noe jeg ikke gikk nøye inn på av hensyn til oppgavens institusjonelle fokus. Likevel er det for viktig til å ikke nevnes i det hele tatt. Også noen av informantene i min studie trekker frem sosialt arbeids utøvelse av skjønn som en sentral del av profesjonen. I grove trekk handlet det for de om at profesjonens mulighet til å ta individuelle vurderinger og dermed bruke faglig skjønn i arbeid med de menneskene man møter nå var mindre enn før. En akademiker nevnte at det derfor er grunn til å problematisere og innta et kritisk blikk på sosionomers mulighet til å utøve faglig skjønn i dagens sosialpolitikk. Har sosionomer fortsatt frihet til å utøve skjønn eller er det mindre muligheter til å bruke skjønn på grunn av økt styring og regler innenfor velferdsstaten? Skjønnsutøvelse ligger som sagt på et utøvernivå av profesjoner, og problematiseres blant annet i både kapittelet til Monica Kjørstad og til Nicolay B. Johansen i antologien *Sosialt arbeid og sosialpolitikk i samhandling* (Aamodt et.al, 2019).

5.4 Veien vider

Det er mye som hadde vært interessant å se skje innenfor forskningen på dette området. Til tross for at min studie er basert på et relativt begrenset utvalg av informanter, gir oppgaven et innblikk i spenningsforholdet mellom idealer og realiteter i profesjonene sosialt arbeid sett fra et institusjonelt perspektiv. Tematikken kan forfølges på en mer utdypende måte via feltstudier og følgestudier, eller andre observasjonsstudier. I tillegg kan man også inkludere andre relevante sosionomgrupper eller profesjonsgrupper. Jeg skulle gjerne også sett en større longitudinell undersøkelse om studenters politiske engasjement før, under og etter utdannelsen her til lands.

Helt til slutt hadde det også vært interessant å utføre en kvalitativ undersøkelse på *idealet om partipolitisk nøytralitet*. Min studie viser at det kan være relevant å utforske dette innenfor utdanningsinstitusjonene da det sannsynligvis kan være idealer i strid også mellom de som underviser og blir undervist.

Litteraturliste

- Aamodt, H.A., Dahl, E., Gubrium, E., Haldar, M., & Hermansen, Å. (2019). *Sosialt arbeid og sosialpolitikk i samhandling: Et svar på velferdsstatens utfordringer?*
Bergen: Fagbokforlaget
- Abbott, A. (1988). *The System of Professions*. Chicago: The University of Chicago Press
- Berg, O, T. (2019, 28.januar). Organisasjonsteori. I Store norske leksikon. Hentet fra:
<https://snl.no/organisasjonsteori>
- Bunkholdt, V. & Sandbæk, M. (2008). *Praktisk barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Buvik, K og Baklien, B. (2017). *Mellom idealer og realiteter på Dikemark asylmottak*.
Norsk sosiologisk tidsskrift. 5(1), 347-364. 10.18261/issn.2535-2512-2017-05-01
- Creswell J., W. (2014). *Research Design. Qualitative, quantitative and mixed method approaches*. Sage: Los Angeles
- Daae-Qvale, I. (2016). Profesjonsidentitet i et flerkulturelt helsevesen – paradokser, grenser og ambivalens. *FLEKS Scandinavian Journal of Intercultural Theory and Practice*, 3(1), 1-19.
<https://oda.hioa.no/nb/profesjonsidentitet-i-et-flerkulturelt-helsevesen-paradokser-grenser-og-ambivalens/asset/dspace:12575/daae%20quale.pdf>
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (2008). *The Landscape of Qualitative Research*. California: Sage Publications Inc.
- Ellingsen, I, T. Levin, I., Berg, B. & Kleppe, L, C. (Red). (2015). *Sosialt arbeid en grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget

- Eriksen, E.O. (2001). *Demokratiets sorte hull – om spenningen mellom fag og politikk i velferdsstaten*. Oslo: Abstrakt Forlag
- Everett, E.L & Furseth, I. (2004). *Masteroppgaven, hvordan begynne – og fullføre*. Oslo: Universitetsforlaget
- Fellesorganisasjonen. (2019). *Yrkesetisk grunnlagsdokument: for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. Oslo: FO.
- Fjeldheim, S. Levin, I & Engebretsen, E. (2015). The theoretical foundation of social case work. I *Nordic Social Work Research*, 5:sup1, 42-55,
DOI: 10.1080/2156857X.2015.1067900
- Forskrift om nasjonal retningslinje for sosionomutdanning. (2019). Forskrift om nasjonal retningslinje for sosionomutdanning (FOR-2019-03-15-409). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2019-03-15-409?q=FOR-2019-03-15-409>
- Forskrift til rammeplan for sosionom. (2005). Forskrift til rammeplan for sosionomutdanningen (FOR-2005-12-01-1378). Hentet fra [https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2005-12-01-1378?q=\(FOR-2005-12-01-1378\)](https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2005-12-01-1378?q=(FOR-2005-12-01-1378))
- Gal, J. & Weiss-Gal, I. (2013). *Social Workers Affecting Social Policy: An International Perspective*. Hentet fra <http://ebookcentral.proquest.com/lib/hioa/detail.action?docID=1114964>
- Grimen, Harald (2008): *Profesjon og kunnskap*. I: Molander, Anders & Terum, Lars Inge (red.). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hansen, R & Solem, M.-B. (red.) (2017). *Sosialt arbeid – en situert praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.

- Hansen, T. (2018, 5.april). *Universelle velferdsrettigheter* i *Store norske leksikon* på snl.no.
Hentet 5. mai 2020 fra https://snl.no/universelle_velferdsrettigheter
- Heggen, K. (2005) *Fagkunnskapens plass i den profesjonelle identiteten*. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 89(6), 446-460.
- Heggen, K. (2008). Profesjon og identitet. I: Molander, A., Terum, L.I. Profesjonsstudier. Oslo: Universitetsforlaget
- Holst, C. (2008). Sandra Harding. I Mortensen, E. et.al (red). *Kjønnteori*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Irgens, E. J. (2007): Profesjon og organisasjon – å arbeide som profesjonsutdannet. Bergen: Fagbokforlaget
- Jensen, L. A. (2008). *Den militære profesjonsidentitet – en studie av norske Krigsskolekadettens identitetsdanning*. (Masteroppgave, Universitet i Oslo).
Hentet fra
<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/31083/MasteroppgavePEDxxfinale.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Jenssen, D. (2019) i Aamodt, H.A., Dahl, E., Gubrium, E., Haldar, M., & Hermansen, Å. (2019). *Sosialt arbeid og sosialpolitikk i samhandling: Et svar på velferdsstatens utfordringer?* Bergen: Fagbokforlaget.
- Kleppe, L.C., Heggen K. M & Engebretsen, E. (2015). Dual ideals and single responsibilities – a critical analysis of social workers' responsibility for the ideal of promoting justice at the individual and the societal level. *Nordic Social Work Research* 5(1), 5-19.
<https://doi.org/10.1080/2156857X.2014.891534>
- Kroken, K. I. (2013). Spenninger i sosialt arbeid - Hva er kunnskap i krysspreset mellom politikk og fag?. I Bjørke, G. (Red.). *Vitskap og kunnskap i profesjonsutdanningane* (s. 191-206). Hentet fra

<https://hvlopen.brage.unit.no/hvlopen-xmlui/bitstream/handle/11250/150756/Rapport.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kroken, R. (2006). Dersom moralsk ansvar omformes til teknisk ansvar. *Nordisk sosialt arbeid*, 26(2), 155-166. Hentet fra https://www.idunn.no/nsa/2006/02/dersom_moralsk_ansvar_omformes_til_teknisk_ansvar

Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.

Lane, S. (2018). Professionalism and professional identity: what are they, and what are they to you? *Australian Medical Student Journal*. Hentet fra <http://www.amsj.org/archives/6294>

Laursen, P.F. (2004). Hva er egentlig pointen ved professioner? I K. Hjort (Red.), *De professionelle – forskning i professioner og professionsuddannelser*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Levin, I. (2004). *Hva er sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget

Løchen, Y. (1965). *Idealer og realiteter i et psykiatrisk sykehus*. (2.utg). Oslo: Universitetsforlaget

Lødemel, I. (2019). Sosialt arbeid og sosialpolitikk. I H. Aamodt, E. Dahl, E. Gubrium, M. Haldar & Å. Hermansen (Red.), *Sosialt arbeid og sosialpolitikk i samhandling* (s. 29-55). Bergen: Fagbokforlaget.

Martinsen, K. H., Ellingsen, I. T. & Strøm, E. (Red.). (2019). *Sosionom: Relasjoner og muligheter*. Oslo: Fellesorganisasjonen.

Messel, J. (2014). Sosialarbeidere. I Slagstad & Messel (Red.), *Profesjonshistorier*. Oslo: Pax forlag

OsloMet. (u.å.). Lise Cecilie Kleppe. Hentet fra <https://www.oslomet.no/om/ansatt/lisekl/>

Regjeringen. (2020). Om Arbeids- og sosialdepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dep/asd/om-arbeids--og-sosialdepartementet/id189/>

Richmond, M. (1917). *Social diagnosis*. New York: Russel Sage Foundation

Rugkåsa, M. (2012). *Likhetens dilemma: Om sivilisering og integrasjon i den velferdsambisiøse norske stat*. Oslo: Gyldendal Akademiske

Sagdahl, M. (2019, 20.juni). Verdi. I *Store norske leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/verdi>

Sandbæk, M. (2015, 30. oktober). Kunnskapsbygging i sosialt arbeid. *Khrono*. Hentet fra <https://khrono.no/sosialt-arbeid/kunnskapsbygging-i-sosialt-arbeid/127241>

Stamsø, M. (2017). *Velferdsstaten i endring. Om norsk helse- og sosialpolitikk*. Oslo: Gyldendal akademisk

Stortinget. (2020, 24. februar). Politiske partier. Hentet fra <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/stortinget-undervisning/videregaende-skole/politiske-partier/>

Stray, J. H. (2011). Fra samfunnsmandat til samfunnsoppdrag. En språklig dreining i utdanningsretorikken?. *Norsk pedagogisk tidsskrift*. 95(1), 18-29. Hentet fra <https://www.idunn.no/npt/2011/01/art03>

Størkersen, M. L. (2004). «*Mennesket er sammensatt, ergo må kunnskapen være sammensatt*»: Et kvalitativt studie av forholdet mellom ulike kunnskapsformer og profesjonsidentitet hos nyutdannede som jobber i barneverntjenesten. (Masteroppgave, Høgskolen i Oslo og Akershus). Hentet fra <https://oda.hioa.no/en/mennesket-er-sammensatt-ergo-ma-kunnskapen-vaere-sammensatt-et-kvalitativt-studie-av-forholdet-mellom-ulike-kunnskapsformer-og->

Vedlegg 1: Informasjonsskriv til informantene med samtykkeerklæring til intervju i forbindelse med masteroppgave ved OsloMet.

Forskningsprosjektet

”Sosialt arbeids posisjon i politikken”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å *utforske sosialt arbeid sin posisjon og bruk i politikken*. I dette skrivet gis det informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Jeg mener sosialt arbeid er viktig innenfor politikk og omvendt. Tema for mitt masterprosjekt er sosialfaget og politikk. Jeg vil se på hvordan det sosialfaglige ekspertisefeltet posisjoneres, passer inn eller skiller seg fra politikk, sett i forhold til tradisjoner, profesjoner og politiske føringer. Derfor ønsker jeg i min masteroppgave å utforske koblingen mellom sosialt arbeid og sosialpolitikk.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Jeg er masterstudent i sosialfag ved OsloMet og deltar i et forskningsprosjekt om forholdet mellom politikk/ideologi og velferdsteknologi – Welfare Access Through Technology (WATT). Min forskning er i regi av OsloMet og hele prosessen vil bli kvalitetssikret av veileder, Marit Haldar.

Metode

Metoden som brukes er kvalitativ, og utføres med individuelle semistrukturerte intervjuer. Det er svært viktig for meg at du opplever deg ivaretatt under denne forskningen. Jeg må presisere at denne forskningen ikke er ment å være avslørende forskning ei heller påkalling av feil. Det er kun ment å utforske sosialt arbeid sin posisjon innenfor politikken.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet og alle opplysninger om deg vil bli anonymisert. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det er kun meg som har tilgang på opplysningene.
- Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Alle lydopptak vil bli lagret på forskningsserver, innelåst/sikret.
- Det vil ikke være mulig å kunne gjenkjennes i publikasjonen da dette handler om sosialfaget, sosialt arbeid og sosialpolitikk generelt, og ikke enkeltpersoner.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15.05.20. Personopplysninger og eventuelle opptak av intervju vil bli slettet ved prosjektslutt.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra OsloMet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Lisa Renée Gartner, e-post: s187387@oslomet.no
- OsloMet ved Marit Haldar, e-post: Marit.Haldar@oslomet.no eller telefon: 97740392
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Professor Marit Haldar
Prosjektansvarlig
(Forsker/veileder)

Lisa Renée Gartner
Masterstudent

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Sosialt arbeids posisjon i politikken* og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i forskningsprosjektet ved å bli intervjuet

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. *mai 2020*

(Signert av prosjektdeltaker, dato)